

Översättarens (o)synlighet vid översättning av kulturellt (o)markerande texter i fem översättningar

Gotovac, Hana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:860665>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-21**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Hana Gotovac

Översättarens (o)synlighet vid översättning av kulturellt (o)markerande texter

Magisterarbete

Handledare: Sara Profeta och Nina Šarić

Oktober, 2022.

Innehållet:

1. Inledning	3
1.1 Utvalda texter	3
2. Översättningsproblem	5
2.1. Teoretisk ramverk	5
2.2. Översättningsproblem SE-HR	8
2.2.a Alf den starke	8
2.2.b Riksdagens protokoll	9
2.2.c Ny framtid för turistsektorn	10
2.3. Översättningsproblem HR-SE	11
2.3.a Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza <i>RH</i>	11
2.3.b Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju <i>učenika s teškoćama u razvoju</i>	13
3. Översättningar SE-HR	14
3.1 Alf den starke	14
3.2 Riksdagens protokoll	24
3.3 Ny framtid för turistsektorn	34
4. Översättningar HR-SE	48
4.1 Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza <i>RH</i>	48
4.2 Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s <i>teškoćama u razvoju</i>	65
5. Slutsats	84
6. Källor	85

1. Inledning

Översättning är både vetenskap och konst. Varje ord förevisar en ny chans för att visa kunskap, kreativitet och kapacitet för jämförelse av de olika system beskriver de olika valen översättaren måste göra.

Ett av valen gäller översättarens synlighet. Konceptet introducerades 1986 av Lawrence Venuti i hans artikel *The Translators Invisibility*. Där diskuterar han sin teori om hur element som ideologi, kultur, lagsystem, o.s.v. påverkar hur synlig översättarens intervention får vara, samt hur experimentella processer kan göra översättaren mer synlig och när man skulle kunna göra detta (Venuti 1986:202). Jag valde Venuti och hans kritikers verk på grund av deras fokus på etisk, balanserad översättning och på det socialpolitiska och etnocentriska våldet som kan begås mot läsaren.

Min process började med min översättning av fem texter, tre från svenska till kroatiska och två från kroatiska till svenska. Genom hela översättningsprocessen analyserade jag varje text inom dess kontext för att välja de lösningar som bäst passade mina översättnings ämne och läsare. Ofta måste jag, som Venuti skriver, bestämma mig, och använda varierande grad av synlig intervention.

1.1. Utvalda texter

Jag valde mina texter enligt flera kriterier. För det första ville jag hitta texter som tillhör olika genrer och möjliggör en mångsidig analys. För det andra ville jag hitta texter som innehåller ett sorts utmaning på grund av motpoler inom genre, kontext eller kulturens mönster.

De texter som jag översatte från svenska till kroatiska är: en del av romanen *Alf den starke*, två tal nedtecknade i *Riksdagens protokoll* och tidningsartikeln *Ny framtid för turistsektorn*.

Alf den starke skrevs av Octavia Carlén, en författare som skrev historiska spänningsromaner och resebeskrivningar (Furuland, 2020). *Alf* kombinerar de två genrerna och beskriver olika naturfenomen som Gotlands stenhjättar samt en spännande historia om vikingar och religion. Texten är intressant eftersom den är så gammal - *Alf* publicerades för första gången 1883, och har en specifik stil, referenser och syfte (ibid.). 1800-talet var en period av nationalromantisk längtan efter identitet och många försöker att skapa den genom historier om historiska händelser - eller vad man gärna skulle *tro* är historiska händelser

(ibid.). *Alf* utgör en utmaning eftersom den skrevs för att delta i sökandet efter identitet, och översättaren måste balansera mellan berättelsens försök att verka gammal och exotisk, och lösningar som är relevanta för den moderna läsaren.

Riksdagens protokoll definieras som en ”skriftlig redogörelse av vad som sagts och beslutats i kammaren” och publiceras bara några timmar efter kammarens debatter (Sveriges riksdag, u.å.). Debatterna i texten gäller kulturlivet i Sverige, hur det fungerar, finansieras och ses av både regeringen och medborgarna. De två talarna tillhör olika partier och tar upp olika poänger i enlighet med deras partiets prioriteringar (*ibid.*). Texten är intressant på grund av att den innehåller politiskt fackspråk som inte kan lösas med direkta motsvarigheter i kroatiska eftersom de politiska systemen är så olika. Talarna gör också referenser till svensk kultur och kontext som måste översättas till kroatiska utan att bli för främmande och genom detta oförståeliga eller långtråkiga - talarna deltog i en debatt för att skapa intresse för Sveriges kulturproblem, inte tappa det.

Ny framtid för turistsektorn är en artikel som skrevs av en svensk journalist om händelser i Spanien för svenska läsare som bor i Spanien. Artikeln gäller turistmässan i Malaga, hur turistsektorn begränsades av covidpandemin och flera förslag till lösningar på problem skapade av covidrestriktioner (Josefsson, 2021) Texten är relevant eftersom den gäller en modern kris och presenterar utmaningen av konsistent fackspråk om covid som blandas med referenser som är viktiga för svenskar men främmande för kroater. Texten ställer frågan om vad som ska prioriteras - faktumet att Spanien är i fokus, den oväntade svenska aspekten, eller den svårbegripliga informationen om turism och covid. Den är mångsidig och alla sidor bör respekteras i översättningen.

De texter som jag översatte från kroatiska till svenska är: *Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH* och *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*.

Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH är en text som finns på den kroatiska regeringens webbsida och informerar läsaren om restriktioner gällande inresa under covidpandemin. (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2021) Den beskriver typer av passagerare och olika test och resultat på test som de måste visa vid gränsövergång samt villkor under vilka de får undantag. Texten använder en intressant blandning av stiliserat språk som liknar lagtexter med webbanpassade uttryck. Den är relevant eftersom dess användning av EU-vokabulär och offentlig, officiell karaktär som begränsar

översättarens möjligheter till intervention – EU:s dokument är konsistenta så om man inte följer dess kontinuitet, riskerar man att tappa viktig kontext och detaljer gällande covidrestriktioner.

Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju är en föreskrift om grundskole- och gymnasieutbildning anpassad efter elever med funktionsnedsättningar. Den definierar typer av nedsättningar, vilka myndigheter som har ansvar för olika program och hur de programmen realiserar i Kroatiens utbildningssystem. (Narodne novine, 2015) Flera myndigheter som inte har någon motsvarighet i Sverige nämns och texten har en svårbegriplig, komplicerad stil som är typisk för kroatiska lagar. De långa satserna och emfatiska repetitionen borde balanseras med den svenska traditionen av klartext, som är raka motsatsen till detta. Texten ställer intressanta frågor om integration av lagsystem, balans inom stil och hur översättaren ska navigera en översättning av administrativ text utan motsvarigheter som i den ovannämnda texten om covidrestriktioner.

De fem texterna skapar grund för debatt om relationen mellan översättare, identitet och resurser. Man kan välja att inte följa ett språkmönster, men måste tänka på om det uppfyller översättningens syfte. Och även när det finns specialiserade ordböcker som hjälper med fackspråk, blir det den vidare kontexten som kan vara problematisk, som i texten om spansk turism.

2. Översättningsproblem

2.1. Teoretisk ramverk

Lawrence Venuti är översättare, lärare och författare som arbetar vid Temple University i Philadelphia. Hans verk omfattar modern litteratur, poesi, översättningsteori och översättningshistoria samt redigering för flera vetenskapliga publikationer, som *Target: International Journal of Translation Studies* och *The Translator: Studies in Intercultural Communication, and Translation Studies*. (Temple University College of Liberal Arts, 2022)

Venutis osynlighetsteori är baserad på ”two related phenomena, one having to do with reader response to translations, the other with the criterion by which they are produced and evaluated.” (Venuti 1986:179) Översättaren löser översättningsproblem utifrån sin kunskap och kulturell kontext, läsaren bestämmer om den är förståelig och relevant, och samhället fortsätter att samspela med texten vilket leder till nya trender gällande vad som är önskvärt.

Venuti skriver sedan att båda fenomen resulterar i en standard där översättarens intervention utplånas eftersom en lyckad översättning är den där bara författarens åsikter är synliga.

(Venuti 1986:179)

Enligt detta är en text där översättaren syns en misslyckad text, men Venuti skriver att den önskvärda osynligheten omfattar mer än frånvaro av fotnoter eller kommentarer. Venuti skriver om extratextuella interventioner som ämnar att radera översättaren från hela utgivningsprocessen - utgivare avslöjar ibland inte att en bok är en översättning och betalar bara schablonbelopp utan avgifter tills boken inte längre trycks. (Venuti 1986:180) Å andra sidan omfattar översättarens försök att vara synlig skrivande av översättningslitteratur och förord som beskriver översättningsprocessen. (Venuti 1986:181)

Venuti definierar översättning som en process där källtexten aktivt transformeras och resultatet är ett liknande verk i stället för en kopia. (Venuti 1986:181) Han analyserar flera översättningar och analyserar vad som influerade översättarnas beslut för lösningar på olika problem samt effekten det hade på deras synlighet. Han skriver att översättarens kulturmiljö, språkkunskaper och medvetenhet om textens funktion och syfte har den största effekten på översättarens strategier och hur de accepteras. (Venuti 1986:192)

Några av de strategier för att assimilera med målspråkets standard (eller göra motstånd mot den) som Venuti skriver om i sina exempel är införande av kommentar, förord eller förklarande språkelement, eliminering av detsamma, användning av arkaiskt språk, etc. som signal att textens handling pågår i svunna tider och platser. (Venuti 1986:198) Han skriver att de strategierna skapar avvikelser som

not only force the reader to accept the text as worked, as a translation that cannot be taken for a transparent version of the original; they also lead ultimately to some sense of the cultural determinations that guided the productive process. (Venuti 1986:198)

Med detta visar Venuti att översättarens lösningar och strategier är influerade av mer än bara språk. När man fattar sina beslut, måste man vara medveten om vad det betyder både inom författarens och läsarens kultur.

I boken *Visibility and Ethics: Lawrence Venuti's foreignizing approach* analyserar Silvia Kadiu Venutis teori genom etik. Venuti själv inkluderade etiska implikationer av de olika lösningarna en kan välja, men Kadiu skriver en mer detaljerad text som omfattar flera kritikers åsikter och inbjuder ett mer internationellt perspektiv. Det här är relevant eftersom

Venuti skriver om de etiska implikationerna av sitt verk, och översättning är en process som inte kan skiljas från den kulturella kontexten inom vilken den skapas.

Kadiu sammanfattar Venutis mål att finna en metod som betonar att någon text översätts och analyserar hur det målet skär sig med idén att översättning kan begå etnocentriskt våld genom kulturell utplåning. (Kadiu 2019:22) Strategier som gör översättaren synlig, skriver Venuti, motverkar våldet och raderingen. (Kadiu 2019:22) Detta kallas främmandegörande eller *foreignizing* översättning och använder strategier och element för att betona källspråket och -kulturen. Å andra sidan finns det domesticerande eller *domesticating* översättning, som är motsatsen till *foreignizing* och som använder strategier för att skapa en översättning som inte kan skiljas från texter skrivna på källspråket. Men Venutis perspektiv är begränsat av hans egen kulturkontext. Kadiu skriver att han

in discussing specific examples and case studies Venuti does not explain how the translation strategies he describes as producing a foreignizing effect will assuredly raise awareness of the text's status as translation, nor does he define how many foreignizing elements are required to create a foreignizing text, and therefore to secure an ethical translation. (Kadiu 2019:25)

Därför presenterar Kadiu verk av flera internationella författare och deras perspektiv på de svårigheter som dyker upp när man försöker använda Venutis teori.

Loredana Polezzis anledning till oro är skapandet av den Andra genom översättning, vilken leder till stereotyper om andra kulturer. (Kadiu 2019:6) Om källkulturen för ofta framställs genom element som är främmande för målkulturen, skapas ett begränsat set av signaler som sedan imiteras av andra verk, men som inte är sanna mot källkulturen. Susan Bassnett skriver mer om hur främmandegöring kan resultera i förnedrande distans mellan källkulturen och översättningens läsare. (Kadiu 2019:7) Här blir Polezzis poäng mer extrem och i stället för stereotyper skapas avlägsnande på en djupare nivå, där källkulturen förblir ogenomskinlig för läsare som inte känner igen referenser i texten. Avslutningsvis skriver Jean Boase-Beier att "the inherent contradiction of a practice which, by allowing the foreign text to become visible in the translation, 'causes exactly that invisibility of the translation against which Venuti argues'." (Kadiu 2019:23) Boase-Beier är fokuserad på problemet med en intervention som är så bra balanserad att läsaren inte har någon aning om att den har utförts. Det går emot Venutis teori, som inte behandlar de mest lämpliga lösningarna för en text utan det avsiktliga avbrottet av illusionen att ingen översättning har skett.

Lars Kleberg sammanfattar Venuti i sin bok *Översättare som skådespelare* och skriver att

osynlighetsideal är uttryck för etnocentrism och skräck för det främmande: alla utländska författare bör egentligen låta som om de är goda engelsmän. I verkligheten är ingen översättning eller annan form för kulturöverföring neutral utan innebär alltid förändring - erövring, underkastelse, vantolkning, plundring, skolning, censur, normförändring o.s.v. (Kleberg 2001:140)

Klebergs verk är ännu mer relevant idag, när globalisering har ökat individens inflytande på hela grupperns välbefinnande. Den här politiseringen av översättning kan tillämpas även på språknivå, där språk med olika antal talare och inflytande har ett obalanserat maktförhållande. Det maktförhållandet kan betonas och influeras genom översättarens val. (Kleberg 2001:141)

Klebergs beskrivning och Kadius samling av kritiker är relevant även för Venuti själv, och hans tredje utgåva av boken *Translator's Invisibility* tar upp många liknande punkter. De visar att översättarens intervention aldrig är opolitisk eller utan effekt, och att översättarens jobb kan omfatta flera teoretiska motsatser utan att ha en lösning som är entydigt lämplig för alla texter.

2.2. Översättningsproblem SE-HR

2.2.a *Alf den starke*

Det första utdraget ur *Alf den starke* presenterade främst översättningsproblem rörande textens ålder och kontext. Lars Wollins essä *Öfversättaren i det nittonde seklet* ger ett viktigt perspektiv på översättningsprocessen under 1800-talet och vad litteraturen prioriterade under den tiden. Wollin introducerar 1800-talets fokus på språk som anpassar verkligheten i stället för att avspegla den genom fiktionslitteratur som senare under perioden nämns skönlitteratur (Wollin, 2007:165). Romanens vikt beror på 'de bredare folkskikten' där:

'lossnar långsamt kyrkans och prästerskapets starka grepp om själarna: med en utbredd läskunnighet följer också ett utbrett läsbehov hos en alltmera litterat befolkning. Man behöver adekvat lektyr, för information och världslig förströelse, inte bara kristlig uppbyggelse.' (ibid. 166)

Det skapar en balans mellan nationalromantikens sökande efter en identitet och vikingarnas ännu äldre kultur. Jag valde arkaisering som den bästa strategin för att skapa en funktionell översättning till kroatiska.

Det första viktiga elementet är personnamn. Harald, Hakon, Hervord o.s.v. är typiska namn associerade med vikingar på grund av historiska figurer som Harald Blåtand och Håkan Röde. (Carlén 1883: 5-10) Namn på de nordiska gudarna Oden, Thor, Balder och Frej har etablerade motsvarigheter på kroatiska: Odin, Tor, Balder, Frey. (Hrvatski jezični portal, 2021) Jag valde att inte förklara namnens etymologi och aspekt på grund av deras självklarhet.

Platsnamn var mer intressanta, i synnerhet Ufveträsk och Ufvestad. För en svensk läsare är de transparenta namn - både ”träsk” och ”stad” används idag samt senare i texten för att beskriva ett kärr och en tätort. Först tolkade jag elementet ”ufve” som en form av ”ulv,” men Carlén använder en ”fv”-baserad stavning för ord som ”äfven”, ”ofvan”, ”hafva”, etc. (Carlén 1883: 5-10) På grund av detta valde jag ”uv” som basen för min översättning, som är ”Sovino jezero.” (Svenska Akademiens ordbok, 2013) Jag valde att både behålla det svenska namnet på träsket och lokalisera som förklaring för att ge den kroatiska läsaren både en historisk känsla baserad i vikingatiden och ett förstäeligt namn som är lätt att minnas. Det finns också en tradition vid flera kroatiska författare att använda deskriptiva platsnamn, som i Ivana Brlić-Mažuranićs *Šuma Striborova* och Anto Gardašs *Damjanovo jezero*. Även om de är sagosamlingar, finns det paralleller till Carléns verk. Där Brlić-Mažuranić och Gardaš skriver nya sagor grundade i gamla slaviska motiv, skriver Carlén sin saga grundad i gamla svenska motiv, både historiska som vikingarna och geografiska som Gotlands stenjättar.

I den här texten var jag som översättare huvudsakligen synlig på grund av det ovannämnda namnproblemet, arkaiseringen av verb genom användning av kroatiska tempusformer aorist och imperfekt, samt införandet av en förklarande fras om trettioåriga kriget.

2.2.b *Riksdagens protokoll*

Texten *Riksdagens protokoll* presenterade översättningsproblem rörande politiskt fackspråk och referenser till en politisk kultur som inte har någon motsvarighet på kroatiska. Båda talarna tillhör olika partier och har olika mål och prioriteter. Här finns också en mer neutral stil i den omgivande texten som måste balanseras med transkriptionen. Men det mest

intressanta problemet gäller ordet ”kultur” och en av de flera sammansättningar som talarna skapar med detta.

”Kulturskapare” används i texten för att omfatta konstnärer, de som finansierar eller stödjer kulturen på andra sätt, och de som deltar i offentliga konstprojekt oberoende av deras egna konstnärliga status (Sveriges riksdag, 2011). Tyvärr är kroatiska mindre generöst mot sin kulturpersonal. De tre betydelseerna som svenska sammanfattade i ett ord måste på kroatiska delas upp mellan minst tre: ”umjetnik,” ”kulturni djelatnik” och ”sudionik u kulturi.” ”Umjetnik” omfattar direkt utövning av kreativitet och konst, och i texten ges exempel på skådespelare samt deras kamp för bättre villkor. ”Kulturni djelatnik” är mer begränsad och fokuserad på kulturstöd som realiserar av inte bara konstnärer utan också politiker, kändisar, lärare, kuratorer, översättare, arbetsgivare, etc (Marjanović-Borošak 2007:123). ”Sudionik u kulturi” kan vara varje medborgare som deltar i kultur på icke-professionell nivå eller som publik, och som i texten beskrivs som kulturlivets grund.

Både Christina Zedell och Tina Ehn använder ”kulturskapare” när de betonar olika aspekter av den svenska kulturpolitiken, och den betoningen blev grunden för mitt val att använda alla tre kroatiska begrepp. Att bara välja ett skulle utplåna viktig nyansering och förändra textens betydelse till en stor, synlig intervention som kunde tagit fokus från talarnas mål. Förutom detta förblir översättningsprocessen synlig. Jag valde att inte översätta ord som ”riksdag”, namn på partier och enheter som ”kommun”, inte bara på grund av att de är säregna för Sverige utan också för att undvika oavsiktlig imitation av kroatiska dokument. Deras synlighet resulterar också i bättre resultat för alla läsare som önskar att lära sig mer om ämnena och nu vet vad de kan utforska.

2.2.c Ny framtid för turistsektorn

Ola Josefsson skrev *Ny framtid för turistsektorn* 2021, under covidpandemins andra år. Det var en tid när turistbranschen behövde gemenskap och påtagliga lösningar, i dessa fall genom H&T:s turismässa. Rune Ingos bok *Konsten att översätta* är en detaljerad beskrivning av olika översättningstyper och språkproblem som kan influera översättarens val. Han betonar vikten av situationella faktorer som ”härör inte bara från källspråket och målspråket och deras kulturer utan även från själva översättningssituationen och det principprogram översättaren uppgjort för sitt arbete (Ingo, 2007:15).” Ingos åsikt är relevant i det här fallet på

grund av Josefssons text (ibid., 16). Det resulterade i en artikel fylld av förklaringar som är lika detaljerade som inkonsistenta, vilket syns som översättarens intervention.

Josefsson besökte turistmässan i Málaga presenterade de viktigaste personerna och organisationerna där. Både deras officiella namn på spanska och översättningar på svenska visas för att möjliggöra för svenska läsare att förstå kontexten. I några fall görs det direkt, som vid ”golfbanornas sammanslutning i Spanien (Asociación Española de Campos de Golf)” eller ”Fitur (Feria Internacional del Turismo)”, där frasen följs av översättning i parentes. (Josefsson, 2021). I andra fall litar Josefsson på läsarens kunskap i spanska och väljer en indirekt klargörande strategi. ”Foro Innova” får ingen parentes, utan nämns som forum först och sedan beskrivs som att det har ”betoning på innovativa lösningar (Josefsson, 2021).” Läsaren måste sluta sig till vad ”foro” betyder och på vilket sätt det förhåller sig till ”innova.” Detsamma sker vid ”ett helt nytt koncept som ska hjälpa till att få ut produkter från jordbruket i Axarquía. Gusto del Sur, blir en ny slogan (Josefsson, 2021).” Läsaren måste igen förstå textens förhållande till ”produkter från jordbruket” eller vänta på författaren att skriva mer om ”Sabor a Málaga”, en liknande kampanj (Josefsson, 2021).

Tyvärr är Josefsson oförenlig gällande parenteser. Han använder dem för klargörande men bestämmer inte om spanska eller svenska ska komma först, vad som bör stå i kursiv, och vad som inte får några parenteser. Jag valde att behålla hans inkonsistens eftersom texten var skriven som en kolumn om en personlig erfarenhet i stället för en neutral text. Josefssons stil påverkar inte läsarens förståelse och uppfyller målet att skapa intresse för Málaga och Spanien.

I det här fallet är min intervention nästan osynlig, men det verkar inte så på grund av Josefssons stil. Det finns lite för mig att förklara eftersom han gjorde det först genom vanliga översättningsstrategier.

2.3. Översättningsproblem HR-SE

2.3.a *Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH*

Texten *Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH* är både ett dokument och en bruksanvisning för passagerare som vill korsa Kroatens gränser. Den beskriver hur man ska testas, vilka intyg man ska visa samt vilka som undantas från reglerna och restriktionerna.

Mall Stålhammars bok *Att översätta är nödvändigt* behandlar översättning och de olika klassificeringssystem som kan tillämpas på en text eller ett problem (Stålhammar, 2015:14). Den aspekt som är relevant för den här texten är översättning av facktexter. Stålhammar definierar dem som texter fokuserade på ”kunskapsöverföring snarare än textupplevelse, på innehåll snarare än form (ibid. 74).” Det önskvärda resultatet här är läsarens förståelse av Kroatiens lagar och restriktioner samt hur de samspelar med EU:s lagar, vilka beskrivs som ”en kompromiss mellan tidigare traditioner hos respektive länders juridiska texter (ibid. 75).” Covid-19-pandemin har påverkat gränsövergångsprocessen genom införande av ny terminologi och internationella normer i staters gällande system. Vid översättning av en text som är relevant för både Kroatiens medborgare och människor från utlandet är det väldigt viktigt att hitta en liknande kompromiss mellan de två faktorerna. I sitt mastersarbete om pleonasmer i den kroatiska administrativa stilen använder Mihaela Komar en klassificering av stiltyper enligt vilken den här texten tillhör den socialpolitiska subtypen (Komar, 2018).

Den aspekt av den socialpolitiska administrativa stilen som är mest synlig i den här texten är användningen av passiv. Passivets syfte är att skapa distans mellan författare och läsare samt organisation och individ. På kroatiska används det för att infoga en illusion av objektivitet, men på svenska låter det opersonligt och komplicerat på grund av hur passivet byggs inom en sats. Jag valde att främst följa den svenska modellen som tilltalar läsaren direkt när texten beskriver konkreta åtgärder passageraren kan vidta t.ex. ”Om du är transitpassagerare, **inkl. transportpersonal**, måste du automatiskt undergå den tvingande epidemiologiska åtgärden självkarantän om du inte har lämnat Republiken Kroatien inom 12 timmar efter inresan (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2021).” Men jag använde passivet också, i synnerhet när det inte finns något subjekt utan bara en organisation, t.ex. ”betraktas testet som ogiltigt för inresa till Republiken Kroatien (ibid.).”

Den andra aspekten är den nya terminologin som måste förbli förståelig och lätt att undersöka även för läsare som inte är vana vid den socialpolitiska administrativa stilen. Här finns igen en brist på direkta motsvarigheter för några av de viktigaste nya termerna. Till exempel är ”Stožer za civilnu zaštitu” en enhet som ställs upp som svar på någon kris på lokal, regional eller nationell nivå och som behandlar dataanalys, administrativt stöd och planering av insatsen för någon miljö- eller hälsokris (ODLUKA O PROGLAŠENJU ZAKONA O SUSTAVU CIVILNE ZAŠTITE, 2015). En möjlig direkt översättning är

”Svenskt Civilskydd,” men detta är ”ett myndighetscertifierat specialistföretag” som har ”lång erfarenhet av att bygga och åtgärda skyddsrum” och är helt fokuserat på individens fysiska säkerhet (Svenskt Civilskydd AB, 2022). Hela nationens säkerhet gällande pandemin har behandlats av Sveriges Folkhälsomyndighet-så det inte finns någon motsvarighet för ”stožer.” (*Folkhälsomyndigheten — Myndigheten För Folkhälsofrågor*, u.å.)” På grund av detta valde jag att skapa min lösning ”Högkvarteret för civilskydd” enligt utifrån EU:s terminologi för andra administrativa enheter på samma nivå (Europeiska unionen, 2015).

Min intervention i den här översättningen är synlig på grund av de ovannämnda lösningarna men kroatiska och svenska samspelar så sällan att osynlighet aldrig var ett realistiskt mål.

2.3.b *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*

Texten *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju* presenterar en lag om grundskole- och gymnasieutbildning anpassad efter elever med funktionsnedsättningar och deras behov. Enligt Komars system använder den föreskriften lagstiftningssubtypen inom den kroatiska administrativa stilen, och dess mest relevanta aspekt för den här översättningen är pleonasmer. De är komplicerade att översätta eftersom de är en viktig signal för textens genre och status men är svåra för främmande läsare att förstå. Det står i motsättning till den svenska stilen som förlitar sig på korta satser och transparens.

Komar analyserar många historiska definitioner av pleonasm men väljer att använda en som beskriver termen som,

något uttrycks utveckling och expansion dvs. onödig ansamling av ord (med samma eller likadana betydelser). Målet är att skapa ett klart och precis meddelande samt visa ett överflöd av information för att undvika missförstånd. I stället hindrar den strategin kommunikation och saknar information” (Komar, 2018:23).¹

Pleonasmer kan användas avsiktligt för att skapa en rytm eller oavsiktligt, vilket betraktas som ett misstag (Komar, 2018:19). I den här texten finns det flera exempel på avsiktliga pleonasmer på grund av kraven att skapa en text som låter objektiv och opersonlig.

1 ”razvijanje i širenje iskaza, tj. suvišno gomilanje (istoznačnih ili bliskoznačnih) riječi koje, iako služi jasnoći i preciznosti poruke i daje višak obavijesti kako bi se spriječili nesporazumi, opterećuje komunikaciju i nije osobito informativno” (Komar, 2018:23).

Den pleonasmtyp som ses oftast är ”pleonastični niz”, som är baserad på konjunktioner eller kommatecken (Komar, 2018:41). Här överflödiga ord knyts samman för att skapa en mer precis fras, men detta kan resultera i onödig duplicering. Vid exempel som ”nastavni plan i program/kurikulum” finns det både pleonasm och välgrundad förklaring (Narodne novine, 2015). I den här texten finns det inte någon skillnad mellan ”plan” och ”program”, så dupliceringen är helt onödig. ”Kurikulum” omfattar en nyans i betydelse som inte finns i ”plan” och ”program” och som knyter ihop alla nivåer av utbildningsprocessen oberoende av elevens utbildningsnivå. ”Kurikulum” bestäms på nationalnivå för varje ämne och den påverkar alla utbildningsinstitutioner i Kroatien (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019). Men även om ”kurikulum” och ”plan i program” inte är samma sak, översatte jag båda med ”läroplan.” Det gjorde jag på grund av svenska Skolverket som bara använder ”läroplan” och definierar dess fem delar som ”skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen, förskoleklassen, fritidshemmet samt kursplaner som kompletteras med kunskapskrav (*Läroplan (Lgr11) För Grundskolan Samt För Förskoleklassen Och Fritidshemmet*, u.å.).” De delarna omfattar både ”plan i program” och ”kurikulums” betydelser, så det inte finns något skäl att infoga alla tre ord.

Min synlighet i den här översättningen var hög på grund av min intervention i lagstiftningsstilen och försöken att infoga svensk administrativ stil.

3. Översättningar SE-HR

3.1 *Alf den starke*

Det var den tiden när hedendomen och kristendomen kämpade den stora kampen i nordnorden.

Blodiga offerfester firades till Odens, Thors och Balders ära i samma nejd, der nyinvidga tempelklockor melodiskt ljödo till lof för „hvita Krist.“ Fastän kristna läran varit predikad i nordnorden för sekler tillbaka, var dock den gamla hedniska tron med sina vilda, men i vissa fall storartade plägseder ännu rotfast i nordnorden. Ljuset genombröt dock alltmera mörkret. Återvändande nordiska sjöfarande hade i främmande länder låtit döpa sig och antagit den nya läran; de medförde ofta kristna prester, och dessa undervisade med oförställd kraft och allvar så att hoptals hedningar togo dopet. Dock tycktes en lika stor mängd ännu orubbligt vilja bibehålla sina hedniska förfäders tro.

Det var icke ovanligt dessa tider, att man helt nära hvarandra såg en liten kyrka med sköna, konstfullt arbetade martyrbilder och helgade krusifixer och ett groft uppfördt hedniskt offerhus, der de klumpiga afgudabilderna egnades gudomlig dyrkan.

Märkligast var att kristna och hedningar mången gång samtidigt förrättade sin gudstjenst helt fredligt sida vid sida, och detta framkallar en sorglig jämförelse medsednare tiders kristna, hvilka bröder mot bröder, kristna mot kristna under *trettioårslånga*, bittra fejder nedsuddlat det höga namn de buro med stamförvandters blod, blott för några skiljaktiga meningstrider inom samme Stiftares församling.

Ofvannämnda fredliga religionsfester nära hvarann, förrättade af kristna och hedningar, hörde likväl till undantagen, ty vanligtvis kämpades bittra strider mellan hedningar och den unga kristna församlingen i norden.

Vid tiden för vår berättelse låg på Gotlands östra kust en sorts borg eller kastell.

Det omgafs af den vildt sköna natur, som utmärker några trakter af Gotland. Kring de klippiga ständerna stodo en mängd häpnadsväckande så kallade „Stenjättar“ liksom bevakande nejden, och straxt nedanför den åldriga borgen låg en sjö, som än i dag kallas Ufveträsk, och vid hvars ena strand en hög med barr- och löfskog beklädd bergskulle speglade sig i vattnet. Vid detta strandberg vore här och hvar fästade grofva jernringar, hvilket bevisade, att här var en segelled, der vikingasnäckor ofta voro fästade. Vid samma strand fanns äfven en klippbrant, som lodrätt nedstupade i hafvet och hvilken sedan urminnes tider varit en ättestupa.

Det var en stormig afton på hösten omkring år 1099. — I den stora salen på Ufvestad — som vi vilja kalla den ofvannämnda borgen — flammade en stor brasa; ett stort, af ek arbetadt bord stod midt på golfvet, uppfyllt af glänsande dryckeskärl och en mängd gedigna fat med bastanta anrättningar. Rundt kring väggarne hängde blanka stridsyxor samt klubbor och andra vapen. Bordets högsäteintogs af en ståtlig gubbe, hvars silfverhvita, vågiga skägg nådde honom till midjan. Det var borgens egare, den tappre, vikingahöfdingen Hakon Ulfson. Vid hans sida satt hans enda barn, den af honom ända till afguder i älskade dottern Gerda. Denna var äfven värd sin faders kärlek och stolthet, ty hon var en skön typ för en nordisk ungmö. Den smärta, smidiga gestalten vittnade om styrka och helsa; de blå ögonen talade om själens frid och hjertats godhet; de rosiga kinderna och läpparna — kring hvilka sednare ett drag af ungdomligt trots eller mod spårades — förrådde, de 20 årens lefnadsfriskhet, och de svallande ljusa lockarne omkring den hvita pannan omslöto detta mera behagligt tilldragande

än reguliert sköna ansigte liksom i en vacker ram.

Kring samma bord, som far och dotter, sutto äfven en mängd bistra, skäggiga kämpagestalter och flera af Gerdas tärnor. Den gamle vikingakämpan hade i dag sammankallat alla sina kämpar och sitt husfolk; han ville med dem hålla en sista måltid och sedan dö. Han hade nämligen beslutat att på fädernas vis, när de blefvo ledsna vid lifvet, kasta sig utför ättestupan och icke dö strå- eller sotdöden. Våra hedniska förfäder ansågo det vara vanhedrande att dö af sjukdom eller ålder; därför, när de blefvo gamla, dödade de sig sjelfva, antingen med svärd eller genom att kasta sig utför höga berg i hafvet.

Fåfänga voro dotterns tårar och böner, fåfänga hans trogna folks anropande att han ännu måtte stanna bland dem och med sina visa råd och sin mognade erfarenhet bistå dem. Men den gamle var obeveklig; han ville ovilkorligen dö, och dervid blef det.

„Fader“, sade Gerda och strök med sin mjuka hand fadrens skäggiga kind, „hvarför vill du då nödvändigt nu gå till Oden?“

„Barn, jag skall säga dig det, fast det intill denna stund varit en hemlighet för alla“, sade den gamle. Derpå drack han ett par väldiga klunkar och återtog med högtidlig röst: „jag hade i min ungdom en vän, en fosterbroder, som hette Harald, och han var mig kärare än lifvet. Vi sofvo i samma säng, vi åto af samma kaka, vi kämpade på samma drake, vi gjöto vårt blod under samma torfva.¹

Han gifte sig liksom jag, och hans hustru födde honom en son. Denne son var hans enda barn, liksom min dotter är min enda. Båda förlorade vi våra hustrur vid samma tid. Vi lofvade hvarandra då vid Oden, Frej och Thor, att våra barn skulle blifva förenade, att, bland gudar och menniskor, blott ett skulle kunna hindra detta vårt löftes uppfyllande, och detta enda vore, om hans son eller min dotter blefve affällig från sina fäders tro. Om någon af dem förtörnade gudarne så grymt att han hyllade läran, som utgår från hvita Krist, då, men icke annars skulle löftet vara brutet. Min fosterbroder har för längesedan stupat i strid med de kristne riddarne, men hans son ...“

„Hans son“, inföll Gerda med en lätt förklarlig otålighet, „hvad är det med hans son?“ fortfor hon, då den gamle tycktes besinna sig, innan han fortsatte.

¹Vikingarnes fostbrödralag ingicks på det sättet, att en lång jordtorfva lösskars från marken, och de båda som ämnade ingå fostbrödralag, satte sina svärd derunder, så att torfvan deraf upplyftades. Derpå sårade sig de båda vännerna i armen och dröpo trenne bloddroppar hvardera under torfvan, som derpå nedlades.

„Haralds son“, återtog höfdingen, „den unge, tappre vikingen har, efter att i 18 år hafva skördat ära och byte i främmande länder, öfvergifvit sina gamla gudar och svurit korsets fäna. Som 14 års yngling reste han ut och har sedan icke beträdat sina fäders ö.

Nu återväntade jag honom och ämnade dricka hans hemkomst och bröllop på samma gång. Men i stället för att hitkomma, har han blifvit kristen kämpe och var en af de första, som planterade korsets fana på Jerusalems murar. Jag kan icke öfverlefva den nesan att min fosterbröders son försmår min dotter, öfvergifver sina fäders tro och kämpar för främmande höfdingar. Han försmår min dotter i samma stund han öfverger hennes lära och hyllar hvita Krist, ty han vet att jag gjort löftet att aldrig lemna mitt barn till någon annan än den, som har hennes egen tro. Derfor I gode gudar! därför, min dotter och mina tappre män, vill jag ej mera lefva; jag är trött och vill hvila, jag vill ännu denna afton gå till Oden!“

Den gamle tystnade, och i den stora salen herrskade en djup stillhet, endast afbruten af Gerdas snyftningar och det dofva ljudet af svärdens klang mot ekbänken, orsakad af kämparnes rörelser när de med afviga handen förstulet borttorkade en framsmygande tår.

Ute dånade dock stormen med rasande fart och blandade sitt ljud med ufvarnes hemska skrån. „Min dotter“, sade den gamle höfdingen slutligen och reste sig upp med allt sitt folk. „svär mig att du aldrig äktar någon, som ej har den tro, för hvilken din fader dör; svär att försvara din faders tro och hans borg, som nu blir din; svär att hålla hans tro och stadgar i allt!“

„Jag svär det“, svarade Gerda med inspirationens eld i sina ögon.

„Och I, alle mina trogne män, och särdeles du Hervord, min äldste vapenkamrat, svärjen att vara min dotter trogne; att bistå henne lika tappert och ståndaktigt, som I varit mig tillgifne; ansen henne vara eder husbonde, till dess att hon sjelf väljer en herre och man.“

„Vi svärja det vid Oden, Thor och Frey!“ ropade öfver 50 manliga röster, och ett brusande ljud, liknande en stormvinds susande genom en naken bergsklyfta, dånade genom salen när de skäggiga kämparne slog med svärderna på de blanka sköldarne, till ytterligare bekräftelse på löftet. „Så följ mig, min dotter, och äfven du, Hervord“, sade höfdingen, och dessa trenne gingo ut i den mörka natten.

Deras vandring blef icke lång. Snart stannade de vid den stora ättestupan invid

Ufvestasjön. Efter ännu ett afsked af den älskade dottern och vapenkamraten, satte sig den gamle på klippans kant och kastade en lång blick omkring sig, liksom han velat taga

farväl äfven af naturen innan han, brytande dess lagar, störtade sig utför den branta klippan ned i vattnet.

„I natten tindrar blixternes sken.
På klippans spets sitter kampen allen.
Sitt väldiga svärd vid sin sida.
En ny tid kommer. —

Hans tider förgå,
Hans styrka är bruten, hans hår äro grå:

Hvi skulle ban längre förbida?
„Från branta fjället han trotsigt ser
I stupande forsens afgrund ner:
Af längtan tänds honom bloden.
Ur djupet lyeks manande röster gå.
Han störtar från klippan i djupet blå —
Säll den, som får vara hos Oden.“

Och efter den gamle kämpe Hakon Ulfsons
försvinnande gestalt hördes ur djupet blott
ett hvinande ljud, liksom när en majestätisk
ek af yxan fälles och dignar till jorden. — —

Men ofvanpå klippans brant hördes ett
genomträngande klagoskri. Det kom från den faderlösa dottern, som nästan medvetlös
hemfördes af gamla Hervord.

*

Omkring ett och ett halft år hade fortgått sedan ofvan tecknade händelse. Det var nu icke storm, mörker och död omkring Ufvestad; våren hade kastat sitt blomstersmyckade täcke öfver nejden, fåglarne sjöngo och solen „kysste lif i skog och sjö.“

Icke långt från Ufvestads borg låg ett stort präktigt skepp eller en „drake“. Allt derpå

syntes antyda att skeppet var i ett sorts krigstillstånd, hvilket äfven var förhållandet. En stor del af dess raska besättning hade gått upp på stranden och på trenne sidor inneslutit borgen, den fjerde sidan bevakades af skeppet, hvars män bespejade allt hvad som företogs af borgens försvarare. De belägrande voro kristne krigare, det syntes såväl af deras klädedrägt, som af de korsets symboler, hvilka återfunnos på deras vapen m. m.

Tvänne män, som tycktes vara för mer än de andra stodo vid skeppets framstam och samtalade. Den ene af dem förde dock egentligen ordet, medan den andre med ett drömmande uttryck fästade sina ögon på den gent emot belägna borgen.

„Det säger jag dig Alf“ sade den yngste, en 20-årig sjökämpe med öppna drag och lifliga ögon, „att jag ej begriper dig det ringaste nu för tiden. Efter att hafva tagit dopet och blifvit slagen till riddare utanför Jerusalems portar, der du som korsriddare vunnit ära och förtroende, bemannar du i hast ett eget skepp och seglar mot den barbariska nordn. Du, som så hedrande kallas Alf den starke, kunde väl välja ett annat mål. Så ankomma vi till denna ö, blifva anfallne af några hedniska vikingar, jaga dem på flykten och begifva oss till detta UGGLE- eller UFVEBO, hvad det heter, för att reparera våra egna skepp. Här tagas vi emot med kastspjut och stenslungor och behandlas som förklarade fiender.“

„Hvilket icke är att undra på, emedan det folk som vi dels jagade på flykten dels dödade, tillhörde denna borgens herskarinna“, inföll den andre något häftigt.

Bilo je to u vrijeme kada su pogani vodili veliku bitku s kršćanima na sjeveru.

Krvave žrtve prinose su se u čast Odina, Tora i Baldera, a istovremeno zvana u novoizgrađenim crkvama milozvučno su zazivala u hvalu "bijeloga Krista." Iako su se učenja kršćanstva proširila na sjever još prije mnogo stoljeća, stara poganska vjera i njezini divlji, ponekada i veličanstveni, prastari običaji zadržali su čvrste korijene na sjeveru. Svjetlost se sve više probijaše kroz tamu. Nordijski moreplovci vraćali bi se kući nakon što su se u stranim zemljama pokrstili i preuzeli nova učenja. Sa sobom bi nerijetko doveli kršćanske svećenike, koji tako uporno i dostojanstveno propovijedaše da su pogani u gomilama hitali kako bi se krstili. Usprkos tome, većina ih je čvrsto ustajala na očuvanju vjere svojih predaka

pogana. U tim vremenima ne bijaše neobično vidjeti malenu crkvu s lijepim, vješto izrađenim slikama mučenika i posvećenim raspelima, a odmah pokraj nje velebnu pogansku kuću za prinošenje žrtava, gdje se nezgrapni idoli štovaše kao bogovi. Najneobičnije je bilo to da i kršćani i pogani mnogokada istovremeno i posve mirno štovahu svoje bogove jedni pored drugih.

Tužno je napraviti usporedbu s kršćanima kasnijim doba kada se brat borio protiv brata i kršćanin protiv kršćanina. Tijekom ljutih bitaka Tridesetogodišnjeg rata oni okaljaše svoje sveto ime krvlju rođaka, prolivenom radi nekoliko različitih mišljenja unutar zajednice istog Tvorca.

Ranije spomenuta bliska i mirna vjerska slavlja počela su postajati iznimna jer postade svagdašnje voditi ljute bitke između pogana i novih kršćanskih zajednica na sjeveru.

U vrijeme naše priče nalazila se na istočnoj obali otoka Gotlanda jedna utvrda. Bijaše okružena divnom, divljom prirodom kojom se diče dijelovi Gotlanda. Oko kamenitih obala podno utvrde poput čuvara se uzdizala mnoštvo veličanstvenih stijena. Vrijeme ih je izlokalo u neobične oblike, zbog čega dobiše ime "kameni divovi". Odmah ispod zidina utvrde protezalo se jezero, koje se tada zvaše i još uvijek se zove Ufveträsk tj. Sovino jezero. U zrcalnim vodama uz jednu obalu ogledahu se brda prekrivena crnogoricom i bjelogoricom. Uz tu strmu obalu bijahu tu i tamo pričvršćeni veliki željezni prstenovi. Oni su bili znak da se ovdje nalazio vez na kojemu često pristajahu vikinške brodice. Na toj istoj obali nalazila se litica koja se od iskona okomito obaraše u more.

Dogodilo se to 1099. godine jedne olujne jesenje noći. — U velikoj sali u Ufvestadu — tako ćemo zvati zamak iznad jezera — gorjela je velika vatra; velik stol od hrastovine stajao nasred poda, prekriven blistavim peharima i mnoštvom teških tanjura punih bogatih jela. Sa zidova visjehu blistave ratne sjekire, toljage i druga oružja. Na čelu stola sjedio je dostojanstveni starac. Srebrnobijela valovita brada sezaše mu do struka. On bijaše vlasnik dvorca, hrabri vođa vikinga Hakon Ulfson. Uz bok mu je sjedilo njegovo jedino dijete, kćer Gerda koju je obožavao zamalo kao idola. Ona bijaše vrijedna očeve ljubavi i ponosa, jer bila je divna nordijska djeva. Vitko, okretno tijelo dičilo se snagom i zdravljem. Plave oči odavaše miran duh i dobro srce. Rumeni obrazi i usne — na kojima je počivao trag ne samo mladosti već i hrabra duha— otkrivali su životnu svježinu osobe stare tek dvadeset godina. Valovi svijetle kose uvijali su se oko bijelog čela i ugodnog, privlačnog lica poput krasnog okvira.

Za istim stolom kao i otac i kćer sjediše i mnoštvo mrgodnih, bradatih, ratnika i nekoliko Gerdinih družica. Stari glavešina vikinga okupio je sve svoje ratnike i sluge.

Njegova je želja bila održati s njima posljednju večeru i zatim umrijeti. On je naime odlučio da će, kao i njegovi praoci, umrijeti kada se umori života i skočiti s litice, umjesto da umre u bitci ili od bolesti. Naši pogani preci smatrali su da je sramotno umrijeti zbog bolesti ili starosti. Zato, kada bi ostarili, počinili bi samoubojstvo, mačem ili skokom s visoke litice u more.

Uzalud njegova kćer plakaše i preklinjaše, uzalud njegovi vjerni ratnici i ukućani moliše da ostane među njima i vodi ih svojim mudrim savjetom i hrabrošću. Starac je bio neumoljiv; on je odlučio umrijeti, i to je bilo to.

„Oče“, reče Gerda i mekom rukom pomiluje starčev bradati obraz, „zašto tako silno sada želiš otići k Odinu?“

„Dijete, tebi ću reći, iako je to do prije tren svima bila tajna“, reče starac. Zatim otpije nekoliko velikih gutljaja i nastavi ozbiljnim glasom: „Imao sam kao mladić jednog prijatelja, pobratima, čije ime bijaše Harald, i koji mi bijaše draži od života. Spavavimo u istome krevetu, jesmo isti kruh, plovismo na istome zmaju, svojom krvlju poškopismo isto tlo.¹

Oženio se, kao i ja, i njegova supruga rodila mu je sina. Taj sin bijaše njegovo jedino dijete, kao što je moja kćer i meni jedina. Obojica izgubismo svoje supruge u isto vrijeme. Jedan drugome obećasmo pred Odinom, Frejem i Torom da će naša djeca postati jedan par te da će se, pred bogovima i ljudima, samo jedno moći ispriječiti našem cilju. Ta jedina stvar je to da se njegov sin ili moja kćer odreknu vjere svojih očeva. Ako bi netko od njih tako teško uvrijedio bogove i prihvatio učenja bijelog Krista, tada bi naš dogovor propao. Moj pobratim poginuo je u bitci protiv kršćanskih vitezova, ali njegov sin...“

„Njegov sin“, prekine ga Gerda s lako razumljivim nestrpljenjem, „što s njegovim sinom?“

Zaključila je da starac namjerava razmisliti prije nego li nastavi.

„Haraldov sin“, nastavi glavar, „taj se mladi, hrabri viking, nakon što je s 18 godina počinio slavna djela i živio u stranim zemljama, odrekao starih bogova i sada štuje križ. Kao

¹ Zakon vikinga nalagao je da se bratimljenje odvija na ovaj način: jedan dug potez zemlje isjekli bi iz tla i obojica onih koji su željeli postati pobratimi polegnuli bi svoje mačeve u tlo, tako da je ono nad njim nadignuto u hrpu. Zatim bi oba prijatelja otvorila ranu na ruci i pustila da tri kaplje krvi padnu u rupu u zemlji, koju bi se potom zatrpalo.

mladić od 14 godina isplovio je i od tada nije stupio na otok svoga oca.

Sad kada se vratio namjeravah istovremeno nazdraviti i njegovom povratku i njegovoj svadbi. No umjesto da je došao ovamo, postade Kristov ratnik i prvi koji je razvio zastavu sa znakom križa iznad zidina Jeruzalema. Ne mogu prežaliti tu sramotu, da je sin mog pobratima prezreo moju kćer, odrekao se vjere svojih praotaca i postao ratnik u službi stranih gospodara. Prezreo je moju kćer, odrekao se njezine mudrosti i prihvatio bijeloga Krista, iako zna da sam obećao nikada predati svoje dijete nekome tko ne dijeli njezinu vjeru. Zato, bogova mi! Zato, kćeri moja i hrabri ratnici, ne želim više živjeti. Umoran sam i želim počiniti, želim danas k Odinu!“

Starac utihne a velikom dvoranom zavlada duboka tišina. Prekidali su je samo Gerdini jecaji i kvrekanje mačeva o hrastovu klupu, jer ratnici su kradomice brisali suze koje su im se prikrale.

Vani je bjesnila oluja i stapala svoju sve jaču galamu s potajnim tugovanjem stanovnika dvorca. „Kćeri moja“, reče konačno stari glavar i ustane pred svim svojim ljudima. „Zakuni mi se da se nikada nećeš udati za nekoga tko ne dijeli vjeru za koju tvoj otac umire. Zakuni se da ćeš braniti očevu vjeru i njegov dvorac, koji sada postaje tvoj. Zakuni se da ćeš u svemu slijediti tu vjeru i njezine zakone!“

„Kunem se“, odgovori Gerda, vatrenih i nadahnutih očiju.

„A vi, moji vjerni ratnici, pogotovo ti, Hervorde, moj najstariji družo po oružju. Zakunite se da će biti odani mojoj kćeri i pomagati joj jednako hrabro i časno kako ste pomagali i meni. Smatrajte ju svojom glavaricom, dok ona sama ne izabere muža i gospodara.“

„Kunemo se u ime Odina, Tora i Freja!“ uzvikne više od 50 muževnih glasova. Njihov žamor, nalik na olujni vjetar koji se stušio kroz uski klanac, zagrmi dvoranom a bradati ratnici zalupaju mačevima po praznim koricama, da bi još jačim učinili svoje obećanje. „Dođite za mnom, kćeri i Hervorde“, reče glavar i njih troje izađu van u mrklu noć.

Nisu imali dug put pred sobom. Ubrzo zastaše kraj visoke litice koja se obrušavala u jezero ispod Ufvestada. Nakon još jednog oproštaja od kćerke i druga po oružju, starac je sjeo na rub litice i dugo gledao oko sebe, kao da se želio oprostiti od prirode pred sobom. Zatim je prekršio njezine zakone i bacio se s vrha litice u vodu daleko ispod nje.

Ove noći blistaju munje.
Na vrhu litice ratnik samuje.
Njegov dugi mač leži mu za bokom.
Novo doba upravo počinje. —
Njegovo je vrijeme došlo kraju,
Snagom je malaksao, poginje sijedu glavu,
U koga li ćemo se uzdati u ovom trenutku gorkom?

„S vrha strmine prkosno zuri
U daleke brzace gdje voda juri:
Nakon duge i teške muke
Dubina ga umilno zazove.
Obruši se s litice u praznine plave —
Letom u Odinove svete ruke.“

Nakon što je lik starog ratnika Hakona Ulfsona nestao s pogleda još uvijek je iz dubokog plavetnila dopirao pobjednički zvuk, nalik veličanstvenom odjeku udarca moćne sjekire o tlo.

No ponad vrha litice začu se prodoran krik. Ote se kćeri bez oca, koju je čin starog Hervorda skoro doveo do nesvjestice.

*

Prošlo je oko godinu i pol od gore opisanog događaja. Utvrda Ufvestad više ne bijaše je prostrlo svoj rascvjetani plašt preko tla, ptice su pjevale a sunce je, riječima pjesnika Säterberga, "poljupcima vraćalo život šumi i jezeru".

Nedaleko od zamka Ufvestad bijaše usidren velik, ponosan brod ili „zmaj“. Bilo je jasno da je brod u nečemu nalik ratnoj pripravnosti, što bijaše u skladu s time zašto se ovdje zatekao. Većina njegove hitre posade bijaše pošla plažom i s tri strane okružila dvorac. Četvrtu stranu čuvaž je brod, na kojemu moreplovci promatraše sve što su branitelji dvorca pokušavali učiniti. Oni koji su vodili opsadu bijahu kršćanski ratnici, što bijaše vidljivo zbog njihove odjeće na kojoj je bio simbol križa i oružja koja je krasio isti.

Dvojica muškaraca, koje se smatralo boljima od ostalih, stajahu na pramcu broda i razgovarahu. Jedan od njih imaše glavnu riječ, dok je drugi sanjivim pogledom zurio u dvorac pod opsadom.

„Kažem ti, Alfe“ reče mlađi čovjek, 20-godišnji mornar i ratnik otvorenog lica i živahnih očiju, „trenutno te nimalo ne razumijem. Nakon što si pokršten i proglašen vitezom pred dverima Jeruzalema, gdje si ti kao križar osvojio mnoge počasti i povjerenje, naoružao si jedan jedini brod i zaplovio prema sjeveru punom barbara. Ti, kojega s divljenjem zovu Alf snažni, mogao si lako izabrati bilo koji drugi cilj. Tako smo došli do ovoga otoka, gdje su nas napali pogani vikinzi, koje smo zatim progonili dok su bježali i zatekli se ovdje kod ovog Uho- ili Ufvestada, kako god da li se zove, kako bismo popravili svoj brod. Ovdje su na nas počeli bacati koplja i kamenje i ponašati se kao da smo žestoki neprijatelji.“

„Nije nikakvo čudo, jer neki od onih koji su pri bijegu poginuli bili su pod zaštitom gospodarice dvorca“, reče drugi muškarac žestokim glasom.

3.2 Riksdagens protokoll

9 § Kulturskaparnas villkor och kultur i det offentliga rummet

Föredrogs kulturutskottets betänkande 2011/12:KrU6

Kulturskaparnas villkor och kultur i det offentliga rummet.

Anf. 1 CHRISTINA ZEDEL (S):

Herr talman! Kulturen är och måste få vara själva grunden, själva fundamentet i hur vi bygger ett starkt samhälle tillsammans.

Som socialdemokrat drivs jag av våra grundvärderingar. Jag vill ha ett samhälle som bygger på demokrati, jämlikhet och rättvisa, ett samhälle som präglas av solidaritet och frihet.

Som socialdemokrat vill jag se ett demokratiskt samhälle där människor ses som medborgare och inte som kunder på en marknad, medborgare som har bred bildning och ges möjlighet att delta i ett rikt kulturliv.

Det ska vara en kultur som är självständig och kritiskt tänkande, ett demokratiskt kulturliv präglat av tillgänglighet och mångas delaktighet.

Kultur är inte – och får inte vara – någon sorts välfärdspolitiskt grädde på moset, en politik som ligger vid sidan av alla andra politikerområden, skild från de värderingar och bedömningar som görs inom dessa andra områden.

Kulturpolitiken är ofrånkomligen en ideologisk arena. Den är det av samma skäl som exempelvis arbetsmarknadspolitiken eller socialpolitiken är en ideologisk arena: Det handlar i grunden om makt och maktfördelning.

Kultur har att göra med det latinska ordet cultivare, som betyder odla, förädla. I enlighet med det skulle man kunna beskriva kulturpolitik som det som har att göra med odling och förädling av tankar och känslor. Därmed blir kulturpolitikens inriktning en fråga just om makt – makten över tanken och hur den ska fördelas.

Därför måste kulturen vara fri och obunden. Kommersiella krafter ska inte tillåtas styra utbudet. Inte heller ska politiker styra. Däremot måste det offentliga ge förutsättningar för kulturlivets utveckling och garantera tillgänglighet för alla.

En av grundförutsättningarna för ett rikt och levande kulturliv är att kulturskaparna har goda grundförutsättningar, möjligheter och villkor.

Utan kulturskaparna ingen kultur – utan konstnärer ingen konst. Därför är det av samhällseligt intresse att kulturskaparna kan leva på och utveckla sina yrken.

Jag har märkt att respekten många gånger är låg för det konstnärliga arbetet, inte minst på politisk nivå. Det finns en underliggande misstro eller misstanke om att konstutövare egentligen är lata drönare som vill sko sig på samhällets bekostnad.

Den är en borgerlig retorik som vi alltför väl känner igen även när det gäller andra grupper i samhället.

Jag är övertygad om att konstutövare vill göra rätt för sig och kunna försörja sig på sina arbeten. En majoritet av våra kulturskapare lever under väldigt tuffa villkor. Villkoren har också försämrats under en följd av år. Många inom scenkonsten har tvingats ut i en osäker frilanstillvaro.

Den borgerliga regeringens försämrade a-kassevillkor har slagit hårt mot kulturarbetare som tidigare har kunnat lyfta a-kassa mellan olika engagemang. De olika alliansarrangemangen, som är bra och som finns inom teater, dans och musik, har bara delvis kunnat kompensera detta.

Herr talman! En annan sak som är viktig att nämna i sammanhanget är att en lösning när det gäller scenkonstpensionerna måste komma till stånd. Två gånger har ett enigt utskott

gett regeringen ett tillkännagivande i denna viktiga fråga. Det nuvarande pensionssystemet medför negativa konsekvenser för såväl scenkonstinstitutionerna som de konstnärliga yrkesutövarna och publiken.

Att skapa förutsättningar för kultur att blomstra är att skapa förutsättningar för ett levande demokratiskt samhälle. Att uttrycka sig konstnärligt är berikande för ett kreativt samhälle. Sverige behöver mer, inte mindre, kreativitet för att lösa alla de komplicerade samhällsutmaningar vi står inför.

En socialdemokratisk politik vill göra det enklare för kulturskaparna att leva på sitt arbete. Vi föreslog exempelvis i vårt budgetalternativ för 2012 ökade resurser till bland annat fria grupper, konstnärer och ideella kulturarrangörer, vilket skulle ha skapat arbetstillfällen för kulturskaparna. Men vi fick inte gehör för vårt förslag.

Enligt vår mening bör riksdagen genom ett tillkännagivande uppdra åt regeringen att utarbeta en strategi som har till syfte att långsiktigt stärka kulturskaparnas villkor.

Sedan 2009 finns ett nytt utställnings- och medverkansersättningsavtal, MU-avtalet, som likt ett kollektivavtal garanterar konstnären en viss minimisättning vid en utställning på en statlig institution. Problemet är att många konstinstitutioner, däribland regionala och lokala offentliga museer och konsthallar runt om i landet, har valt att inte använda sig av avtalet trots att det är normerande för konstbranschen.

Vi anser att nu när kulturpolitiken regionaliseras ska regionerna i sina kulturplaner slå fast att all utställningsverksamhet som finansieras med offentliga medel ska följa MU-avtalets miniminivåer. Vi föreslår också att regeringen ska utarbeta riktlinjer för att alla institutioner som får statliga bidrag ska följa MU-avtalet. Vi vill också att Kulturrådet får uppdraget att ansvara för en årlig uppföljning av hur MU-avtalet efterlevs.

Herr talman! En så kallad enprocentsregel har funnits sedan 1937 och är en rekommendation om att 1 procent av kostnaderna för offentliga byggnationer ska gå till offentlig gestaltning och konst. Konst i våra stadsmiljöer, både inom- och utomhus, skapar både skönhetsupplevelser och trygghet. Ofta leder den till reaktioner och berikande samtal mellan medborgarna. Dessutom skapar den arbetstillfällen för konstnärer som får marknadsmässigt betalt.

Vi välkomnar den förestående kartläggningen av hur denna regel efterlevs. Men vi anser att det dessutom ska göras en utvärdering av hur den fungerar i praktiken. En grundlig analys av detta slag bör även inkludera privata aktörer som byggbolag med flera. Vi anser

också att lämpliga aktörer bör få i uppdrag att parallellt med utvärderingen förstärka informationen om enprocentsregeln.

Herr talman! Socialdemokraterna har tre reservationer i detta ärende, men jag yrkar bifall endast till reservation 1.

(Applåder)

Anf. 2 TINA EHN (MP):

Herr talman! Frihet är garantin för ett levande kulturliv. Kulturen är en del av välfärden och demokratin. Därför måste samhället skapa förutsättningar för ett rikt kulturliv.

I Miljöpartiet anser vi att kulturen tillhör alla. Alla ska ha möjlighet att ta del av både kulturupplevelser och kulturskapande. Kulturpolitiken behöver därför sträva mot inkludering och garantera tillgänglighet när det gäller både kostnader, tid och rum. En stor spridning av kulturverksamhet i hela landet måste eftersträvas. Kulturpolitiken måste vara en politik inte bara för den kultur vi går för att ta del av på konsthallar och museer utan också för den kultur som ger liv och kraft på människors arbetsplatser och i offentliga miljöer som gator och torg, skolor och sjukhus. Vi driver en politik för bland annat kraftfulla satsningar på förbättrade villkor för kulturskapare, ökade regionala resurser och en stärkt folkbildning.

Detta var inledningen på den höstbudgetmotion som Miljöpartiet lämnade på kulturområdet. Där visade vi på vilka ambitioner som vi tycker behövs i närtid. En fråga gällde scenkonstpensionerna, med omställningsersättning och omskolningsmöjligheter. Konstnärsstipendier bör göras skattepliktiga och pensionsgrundande. I budgeten avsatte vi också pengar till utställningsersättningar.

Vi sade också att vi anser att företags avdragsrätt för konst och kultur skulle behöva utredas. Vi ville ge ökat anslag till allianserna som utgör en bra förebild för att skapa en trygg arbetsmarknad. Vi vill även värna rätten att förhandla biblioteksersättningen.

De är några av alla de förslag som vi tycker är värda att driva, ta fram och genomföra. Det ska vara nära till kultur, och den är självklart en del av våra liv.

I betänkandet finns en reservation som handlar om utsmyckning och gestaltning av den offentliga miljön. I den föreslår vi från Miljöpartiet att kulturperspektivet ska få ett större genomslag i samhället än det har i dag.

Som miljöpartist är jag mycket intresserad av samhällsplanering från flera olika perspektiv, och det finns många avgöranden i hur vi planerar våra samhällen och hur våra liv formas utifrån platsen vi lever på. Om vi bygger bostäder med hållbara energisystem, om vi

bygger samhällen som motsvarar människors behov av gemenskap och kreativitet ger vi bättre förutsättningar för trygghet och framtid.

Var finns det möjligheter för spontana kulturyttringar för medborgare? Jag kommer inte på så många platser, måste jag erkänna. Här finns det alltså utrymme för oss att skapa fler möjligheter till det.

Å andra sidan läste jag i min regionala tidning Bohusläningen om dessa elskåp som står överallt i samhället – grå elskåp som man springer på ibland när man ska till bussen. De ska nu få en kraftfull utsmyckning i Uddevalla. Jag såg att detta är något som sprider sig över landet och som är en rolig sak. Den involverar gymnasieelever som går på konst- eller bildprogrammet.

En reservation handlar om det gamla förhållningssättet, den överenskommelse om en enprocentsregel som funnits sedan 1937 och som är en rekommendation om att 1 procent av kostnaden för offentlig byggnation ska gå till offentlig gestaltning och konst. Vi hörde det av tidigare talare också. Men hur fungerar det i praktiken? Hur många av våra kommuner, till exempel, lever upp till den gamla överenskommelsen? Den här skulle vi vilja ha ett bra svar på.

En annan reservation handlar om centrumbildningar och hur betydelsefulla dessa är för kulturskaparnas villkor.

Ytterligare reservationer handlar om kulturskaparnas villkor. Det finns en orolig situation för många som valt det svåra att försöka leva på sitt kulturutövande.

Vi måste i Sverige bli bättre på att förstå att en kulturarbetare, liksom andra, har en lång utbildning och ett hårt jobb att utföra. Det är inte så att man gör ett litet konstverk då och då. Det är ofta ett heltidsengagemang. Det kräver kunskap och tid. Det är ett jobb, ett yrke, precis som andra yrken.

Det borde gå att förbättra villkoren för professionella kulturskapare. Det borde gå att få till ett breddat stödsystem för fler konstnärer än i dag, och det borde gå att ha trygghetssystem som kallas trygghetssystem och som är trygghetssystem. Det skulle ge människor handlingsutrymme och möjligheter att leva med sitt skapande i första rummet, som konstnärer.

Det finns en annan fråga om det offentliga rummet som upprör mig personligen väldigt mycket. Jag har debatterat frågan utifrån andra perspektiv i andra utskott här i kammaren. Det handlar om att väldigt många ytor för oss människor privatiseras.

En fråga som jag har debatterat är externa köpcentrum, och det har jag gjort utifrån att jordbruksmark tas i anspråk och utifrån att bilberoendet ökar. Men det handlar även om att det blir en privat yta som inte är tillgänglig för alla att göra kreativa saker på.

Jag läste en artikel om att det här också sker mycket i våra städer. Ytor privatiseras genom gallerior, och kulturen och yttrandefriheten i det offentliga rummet börjar komma i kläm. Det handlar mycket om att allt fler offentliga ytor blir privata och kommersialiserade. Det blir egentligen ett slags gränsland mellan offentligt och privat, men också mängden reklam ökar runt omkring oss hela tiden.

Det finns inte heller utrymme för oss att vara medborgare där, utan vi blir mer konsumenter bara. Är det så vi vill ha det? Eller har det blivit så utan att vi har tänkt på det? I så fall är det dags att börja tänka på det.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation 2, men jag ställer mig självklart bakom Miljöpartiets samtliga reservationer.

9 § Uvjeti i umjetnička kultura u javnome prostoru

Prema prijedlogu Izvješća Odbora za kulturu 2011/12:KrU6

Uvjeti i umjetnička kultura u javnome prostoru.

Govor 1 CHRISTINA ZEDELL (stranka Socialdemokraterna):

Gospodine predsjedniče! Kultura je i mora ostati sam izvor, sami temelj jakoga društva kojega zajedno gradimo.

Kao socijaldemokratkinju vode me temeljna načela naše stranke. Želim društvo izgrađeno na osnovi demokracije, jednakosti i pravde, društvo koje se diči solidarnošću i slobodom.

Kao socijaldemokratkinja želim vidjeti jedno demokratsko društvo gdje se na ljude gleda kao na sugrađane a ne kao na mušterije u trgovini, sugrađane koji su dobro obrazovani i imaju priliku sudjelovati u bogatom kulturnom životu.

Takva kultura mora biti samostalna i podupirati kritičku misao, taj demokratski kulturni život mora biti pristupačan i otvoren svačijem doprinosu.

Kultura nije - i ne smije postati - neka vrsta socijalno-političkog šlaga na torti, jedna politika koja leži izvan svih ostalih područja političkog djelovanja, odvojena od vrijednosti i kontrole koju se provodi unutar tih područja.

Kulturna politika je nepobitno ideološka arena. Jednako kako su npr. politika tržišta rada ili socijalna politika ideološke arene, tako je i kulturna politika zapravo neodvojiva od moći i njezine podjele.

Riječ kultura dolazi od latinske riječi *cultivare*, koja znači uzgajati, brinuti se o nečemu. U skladu s time trebali bismo moći opisati kulturnu politiku kao pitanje poticanja i razvoja misli i osjećaja. Time se smjer kulturne politike opet vraća na moć - moć nad mišlju i kako se njome raspolaže.

Zato kultura mora ostati slobodna i neovisna. Tržište ne bi smjelo upravljati ponudom, kao ni političari. Niti politika ne smije njome upravljati. Upravo suprotno, javnost mora omogućiti razvoj kulturnog života i osigurati svima pristup sudjelovanju u njemu.

Jedan od osnovnih uvjeta za bogat i živahan kulturni život je da sudionici u kulturnim djelatnostima imaju dobre osnovne uvjete, mogućnosti i sredstva.

Bez kulturnih djelatnika nema kulture - bez umjetnika nema umjetnosti. Zato je pitanje društvenog interesa da sudionici u kulturnim djelatnostima mogu živjeti od svoje djelatnosti i razvijati je.

Mnogo sam puta imala priliku primijetiti manjak poštovanja prema umjetničkom radu, ne samo na razini politike. Postoji sveprisutno nepovjerenje ili sumnjičavost prema umjetnicima, koje se smatra lijenim niškostima koje se žele okoristiti na trošak društva. To je retorika naše oporbe koju i suviše dobro prepoznajemo kada ju se primjenjuje i na druge društvene skupine.

Sigurna sam da umjetnici žele učiniti pravu stvar i živjeti od svog rada. Većina naših kulturnih djelatnika živi u istinski teškim uvjetima. Ti se uvjeti pogoršavaju iz godine u godinu. Mnogi kazališni djelatnici prisiljeni su se oslanjati na nesiguran prihod slobodnjaka.

Oporbena vlada otežala je situaciju smanjivanjem budžeta za potporu nezaposlenima, što je imalo teške posljedice za kulturne radnike koji su ranije primali novčanu pomoć između kazališnih angažmana. Razni programi grupacije stranaka *Alliansen* koji su se odvijali unutar svijeta kazališta, plesa i glazbe tek su djelomice uspjeli nadoknaditi taj gubitak.

Gospodine predsjedniče! U ovome kontekstu bitno je i pronaći odgovor na pitanje mirovina za scenske umjetnike. Jedan te isti odbor dvaput se obratio vladi po tom važnome

pitanju. Trenutačni ustroj mirovinskog sustava ima negativne posljedice kako za institucije koje se bave scenskim umjetnostima tako i za profesionalne umjetnike i njihovu publiku.

Stvaranje uvjeta u kojima kultura može procvjetati je stvaranje uvjeta u kojima se razvija živo demokratsko društvo. Umjetnički se izražavati obogaćuje kreativno društvo. Švedskoj je potrebno više kreativnosti, ne manje, kako bi riješila ove komplicirane društvene izazove.

Socijaldemokratska politika želi omogućiti umjetnicima da žive od svoga rada. U našem prijedlogu budžeta za 2012. godinu povećali smo količinu resursa koji bi otišli između ostalih nezavisnim umjetničkim grupama, umjetnicima te neprofitnim i kulturnim organizacijama. Ta bi ulaganja stvorila prilike za rad za umjetnike. No naš prijedlog nije prihvaćen.

Naše je mišljenje da bi vlada trebala objaviti poziv za razvijanje dugoročne strategije za jačanje kulturnih djelatnosti.

Od 2009. godine postoji novi ugovor o suradnji s javnim institucijama, koji poput kolektivnog ugovora jamči umjetnicima minimalnu naknadu pri suradnji s državnim institucijama. Problem je u tome što su mnoge umjetničke institucije, što uključuje regionalne i lokalne javne muzeje i umjetničke galerije diljem zemlje, odabrale ne koristiti taj ugovor unatoč tome što je on norma za rad u umjetničkoj branši.

Smatramo da bi sada nakon regionalizacije kulturne politike sve regije trebale uključiti u svoje kulturne planove i čvrsto se obvezati da će se sva umjetnička suradnja koju financiraju javna sredstva odvijati prema ugovoru o suradnji s javnim institucijama i minimalnim naknadama koje su u njemu navedene. Isto tako predlažemo vladi razvijanje smjernica za sve institucije koje primaju državnu potporu o primjeni ugovora o suradnji s javnim institucijama. Isto tako pozivamo Vijeće za kulturu da prihvati odgovornost za godišnje praćenje provođenja ugovora o suradnji s javnim institucijama.

Gospodine predsjedniče! Takozvano "pravilo jednog postotka" postoji od 1937. godine i preporučuje da 1% troškova za javnu izgradnju bude dodijeljeno javnome razvoju i umjetnosti. Umjetnost u našim gradovima, i unutar i izvan doma, stvara i osjećaj za ljepotu i ugodu. To često vodi reakcijama i razgovoru koji obogaćuje živote građana. A ovo zatim vodi stvaranju radnih prilika za umjetnike, koji primaju plaću u skladu s postojećim tržištem za tu vrst rada.

Željno iščekujemo rezultate budućih istraživanja o uspjehu provođenja ovog pravila. No svejedno smatramo da je potrebno procijeniti kako funkcionira u praksi. Temeljita analiza ovih tema mora uključiti privatnike poput građevinskih poduzeće i drugih. Također smatramo da bi određeni djelatnici trebali dobiti u zadatak da paralelno s procjenom provode i širenje informacija o pravilu jednog postotka.

Gospodine predsjedniče! Socijaldemokrati imaju tri prigovora po ovom pitanju, no ja podupirem tek prvi.

(Aplauz.)

Govor 2 TINA EHN (stranka zelenih Miljöpartiet):

Gospodine predsjedniče! Sloboda jamči razvoj žive kulture. Kultura je dio socijalne politike blagostanja i demokracije. Zbog toga društvo mora stvoriti uvjete za bogat kulturni život.

U stranci Miljöpartiet smatramo da kultura pripada svima. Svima mora biti pružena prilika da sudjeluju u kulturnim događajima i stvaranju kulture. Kulturna politika zato mora stremiti k uključivanju građana svih pozadina i iskustava te mora zajamčiti dostupnost pokrivanja troškova, vremena i prostora. Moramo postaviti veliko proširenje kulturnih djelatnosti diljem države kao cilj. Kulturna politika mora se baviti ne samo kulturom koja živi u galerijama i muzejima nego i kulturom koja daje život i snagu na radnim mjestima i u javnim prostorima poput ulica i trgova, škola i bolnica. Provodimo politiku između ostaloga snažnih napora prema poboljšanju uvjeta za kulturne stvaratelje, povećanju regionalnih resursa i jačanju javnog obrazovanja.

To je bio uvod jesenskog prijedloga proračuna kojeg je stranka Miljöpartiet podnijela za područje kulture. Tamo smo naveli koje ambicije smatramo potrebnim podupirati u bliskoj budućnosti. Jedno pitanje bavilo se mirovinama scenskih umjetnika, uključujući naknade za nezaposlene i mogućnosti za prekvalifikaciju. Potpore umjetnicima trebale biti i oporezive i dio mirovinskog sustava. U budžetu također smo dodijelili sredstva pokrivanju naknada za postavljanje izložaba.

Također smo izjavili da smatramo da bi tvrtkama trebalo dodijeliti pravo odbitka za umjetnost i kulturu. Usto treba dodijeliti više sredstava dogovorima koji su dobar primjer toga kako stvoriti jedno sigurno tržište rada. Također želimo zaštititi pravo knjižnica da pregovaraju o potpori koja im je dodijeljena. To su tek neki od prijedloga za koje smatramo da ih je bitno poduprijeti, predstaviti i provesti.

Time ćemo ostati bliski našoj kulturi, a podrazumijeva se da je ona dio naših života.

Izvešće sadrži jedan prigovor o ukrašavanju i dizajnu javnih prostora. U njemu stranka Miljöpartiet predlaže da bi kulturna perspektiva trebala imati veći utjecaj na društvo nego što ga ima danas.

Kao članica stranke Miljöpartiet vrlo sam zainteresirana za planiranje razvoja društva iz više perspektiva. Odluke donesene po tom pitanju utječu na u planiranju našega društva i tome kako naš život izgleda izvan doma. Ako gradimo stambene zgrade koje koriste održivu energiju, ako sagradimo društvo koje ispunjava ljudsku potrebu za zajedništvom i kreativnošću, stvorit ćemo bolje temelje za sigurnost i budućnost.

Gdje su mogućnosti za kulturno izražavanje građana? Moram priznati da se ne mogu lako prisjetiti takvih mjesta. Sada imamo priliku napraviti prostor za te aktivnosti.

S druge strane, čitala sam u regionalnim novinama Bohuslänningen o razvodnim kutijama koji posvuda vidamo – to su one sive kutije pune osigurača na koje naletimo dok žurimo uhvatiti autobus. U Uddevalli ih namjeravaju u krasiti i oslikati. Uvidjela sam da je to pojava koja se širi Švedskom i to na radost stanovnika. Ovaj projekt uključuje srednjoškolce koji pohađaju umjetničke ili slikarske programe.

Jedan prigovor tiče se starog pristupa tj. dogovora o pravilu jednog postotka koje se provodi od 1937. godine i koje preporuča da 1 posto budžeta za javnu izgradnju bude dodijeljeno javnome razvoju i umjetnosti. Isto smo čuli i od prethodnih govornika. No kako to funkcionira u praksi? Koliko se naših npr. upravnih jedinica *kommuner* pridržava starog dogovora? Trebali bismo željeti da imamo bolji odgovor na to pitanje.

Drugi prigovor tiče se centara i njihovog značaja za stvaranje novih kulturnih mogućnosti.

Daljnji prigovori tiču se kulturnih mogućnosti. Situacija je zabrinjavajuća za mnoge koji su odabrali težak put pokušavanja da žive od svoje kulturne prakse.

Šveđani moraju postati bolji i razumjeti da kulturna djelatnost, poput svih drugih, ima dug put razvoja i teškog rada pred sobom. Nije dovoljno povremeno proizvesti maleno umjetničko djelo. Vrlo često radi se o punom radnom vremenu i angažmanu. Potrebni su vještina i vrijeme. To je posao, rad, poput bilo kojeg drugog rada.

Moramo poboljšati uvjete rada za profesionalne kulturne djelatnike. Moramo uvesti sustav potpore za umjetnike koji je širi od onoga kojeg imamo danas. Potreban nam je sustav socijalne sigurnosti koji se zove sustav socijalne sigurnosti i koji jest sustav socijalne

sigurnosti. Time ćemo dati građanima mjeru diskrecije i mogućnost da žive sa svojim stvaralaštvom u prvome planu, kao umjetnici.

Izrazito me zabrinjava jedno drugo pitanje o javnome prostoru. Raspravljala sam o tome iz drugih perspektiva u drugim odborima ovoga parlamenta. Radi se o privatizaciji mnogih površina namijenjenih građanima.

Jedno od pitanja o kojima sam raspravljala je ono o vanjskim trgovačkim centrima. Oni koriste poljoprivredno zemljište i povećavaju ovisnost o autima. No radi se i o samoj činjenici da je jedna površina postala privatna i time nedostupna svima koji bi se inače na njoj bavili kreativnim radom.

Pročitala sam članak o tome kako se ovo često događa u našim gradovima. Zemljište postaje privatno kroz izgradnju trgovačkih centara, a kultura i sloboda rada u javnome prostoru zanemaruju se. Radi se o tome da je sve više javnih prostora privatizirano i komercijalizirano. Svakako postoji granica između javnog i privatnog, no sve je više reklama kojima smo stalno izloženi.

Više ne postoje prostori u kojima možemo biti građani, već samo oni u kojima smo samo potrošači. Želimo li stvarno da ovo bude stanje stvari? Ili se ovo dogodilo bez da smo razmišljali o tome? U tom slučaju vrijeme je da počnemo razmišljati o tome.

U zaključku, podržavam prigovor broj 2, ali naravno da podržavam i ostale prigovore stranke Miljöpartiet.

4.3 Ny framtid för turistsektorn

Ny framtid för turistsektorn

2021-05-10

Positiva signaler och ett budskap om ett säkert resmål. Málaga och Costa del Sol ska bli ett av de snabbaste turistmålen som tar sig upp ur startgropen efter krisen. Solkusten är destinationen med mycket hög återhämtningspotential. Under tre dagar var Málaga centrum för innovation och teknik inom turistbranschen viktiga bitar i den nya postpandemitiden.

Av Ola Josefsson

Turist- och restaurangmässa H&T (Salón de la Hostelería y el Turismo) i

utställningshallarna i Málaga trots nationellt nödläget. Får erkänna att jag var lite spänd och nyfiken hur arrangörerna skulle klara av den 23:e upplagan.

Måste erkänna att pulsen genast ökade när jag steg innanför dörrarna vid mässan. Positiva signaler och vibbar.

Ansikte mot ansikte

Turist- och restaurangmässan H&T är ett utmärkt exempel på att det går att mötas ansikte mot ansikte. Det personliga mötet på plats är oslagbart. Ett högst 72 timmar gammalt antigentest var obligatoriskt för alla de 6.000 deltagarna.

För utställare, föreläsare, besökare och journalister gällde samma sak. Från klockan 8 på morgonen var testverksamheten igång. Efter 20 minuter kom svaret som registrerades i den personliga QR-koden. Bra utrymmen, stora ytor garanterade säkerheten ytterligare.

Svenska Magasinet var på plats och kunde konstatera att det fungerade fint. Med vilja och rätt insatser går det att arrangera mässor, trots pandemi och begränsningar.

Det kändes som att det var startknappen för turistsektorn på Costa del Sol. Mässan beskrevs i efterhand som en optimisminjektion. Aldrig någonsin har vårens turismässa inom hotell och restaurangnäringen känts så viktig som i år. Under tre intensiva dagar blev turistsektorn uppmärksammas.

Málaga's borgmästare Francisco de la Torre sammanfattade dagarna bra:

- Vi har en utmärkt produkt. Det finns ingen mer komplett provins eller stad som ger så mycket kärlek som Málaga. Men vi har en lång väg att vandra under pandemin. Striden är ännu inte vunnen.

Irritationsmoment

Pandemin har orsakat stora sår som närheten till vår medmänniska och avståndet till andra länder som har beskurits. Nu ska det poängteras att det inte har funnits något allmänt reseförbud. Men vissa begränsningar har gjort att det vanliga nöjet med resor har avtagit.

Det finns också irritationsmoment som de beslutande organen varit orsak till. De

representanter från näringslivet som Svenska Magasinet pratade med vid mässan nämnde det hastigt påkomna beslutet om munskyddskrav för dem som solar på stranden och vid pooler.

Nu vet vi att beslutet revs upp bara åtta dagar senare. Men redan med ett sådant beslut medverkade de styrande politikerna till att skada branschen. Vid tidpunkten ändrades bokningar för sommaren från Spanien till Grekland.

Välgenomtänkta och noggrant övervägda förslag är inte politikernas starka sida alltid. Det splittrade landet Spanien med sin politikerklass röd-illröd-grön-blå-orange-mörkblå centralt samt regionalt måste köra samma race och ge turistnäringen de rätta verktygen. I stället har det blivit lite väl mycket "high chaparral".

Bara efter någon timme då munskyddskravet blev offentligt började regionerna protestera. Andalusien tänkte inte följa påbudet något som även Balearerna, Kanarieöarna, Valencia och Murcia meddelade.

Hälsovårdsministern Carolina Darias tänkte till, och sa: Vänta, jag ska ta upp frågan nästa vecka vid ett möte med regionerna.

Efter åtta dagar hävdades det obligatoriska munskyddskravet vid solning. Darias var tvungen att backa och inte försöka tvinga regionerna till ett beslut som gick emot deras vilja.

Det obligatoriska munskyddskravet för strandgäster som solar var alltså på väg att skrämja bort turister från Spanien. Det gick fort och innan Spanien ändrade på beslutet hade resenärer gjort ombokningar till Grekland och Turkiet.

Det går snabbt i turistbranschen.

Optimism

I övrigt andades det optimism vid Salón de la Innovación en la Hostelería H&T under dagarna 26 till 28 april. Hela 130 företag fanns på plats många av dem för att presentera innovativa lösningar för att göra turistsektorn mer konkurrenskraftig.

- Framtiden kommer att präglas av hållbarhet, digital lösningar, säkerhet och teknik.

Applikationer gör turistindustrin till en mer konkurrenskraftig bransch. För oss är detta extra viktigt då ett av fem arbetstillfällena på kusten är kopplad till turistsektorn, så turistrådet på Costa del Sol, Margarita del Cid.

Utställningen H&T i Málaga var den första mässan i södra Europa efter att pandemin slog till. Málaga visar alltså framfötterna.

- Den bidrar till att stärka varumärket Costa del Sol. Vi är snabbt ute och visar upp oss. Vi träffas, utbyter idéer och mål. H&T är den viktigaste utställningen för hotell och serveringsnäringen i södra Europa, menar Margarita del Cid.

Förutom 130 utställare var det ett 60-tal program med workshops, tävlingar och forum. Fjorton kockar, varav åtta med Michelinstjärnor, vinprovningar med ett tjugotal sommeliers och matlagningsshower där unga kockar medverkade. 120 experter var inbjudna för samtal inför publik för att peka ut färdplanen efter pandemin.

Ur något svårt och komplicerat kommer i regel också något gott. Det menar regionregeringens delegat i Málaga inom turism, Nuria Rodríguez.

- Vi kommer att vara mer konkurrenskraftigare än någonsin. Tillsammans kommer vi ur krisen. Tillsammans bygger vi en ny framtid.

Turistföreningar, strandföretagare, hotell- och restaurangnäringen var på plats liksom myndigheter som regionregeringen Junta de Andalucía, provinsstyrelsen och kommuner.

Samarbete mellan det offentliga och privata och betonades. Manuel Villafaina är president för strandföretagarna sammanslutning i Andalusien (Asociación de Empresas de Playas de Andalucía y de la Costa del Sol).

- Det är viktigt att vi inom turistnäringen kan träffas redan nu. En sådan här mässa är som en motor för en bransch som under mer än ett års tid präglats av motgångar och stängda verksamheter. Vi utbyter erfarenheter och hjälper varandra att anpassas till nya omständigheter.

Sektorn ska också bli bättre på att förutse kriser och snabbt ställa om när

begränsningar införs. Verksamheten ska anpassas till förändringar som mindre öppettider och när beläggningen av antalet middagsgäster vid serveringar utomhus som inomhus skärs ned.

Närproducerat

Från myndigheternas sida görs stora ansträngningar att få ut närproducerad mat på marknaden med betoning på hållbarhet. Landsbygden ska leva och samarbetet mellan turistsektorn och enskilda bönder och producenter ska utökas.

Lagom till mässan i Málaga presenterades ett helt nytt koncept som ska hjälpa till att få ut produkter från jordbruket i Axarquía. Gusto del Sur, blir en ny slogan.

Provinsstyrelsen vice ordförande och den ansvarige för ”Sabor a Málaga”, En smak av Málaga, Juan Carlos Maldonado, kunde glädjas åt att inte mindre än 250 kvadratmeter stor yta vid mässan gick till att marknadsföra mängder av lokala produkter.

-Málaga är även ett gastronomiskt turistmål med sin egen identitet Sabor a Málaga. Nu har vi lagt till orden El sabor que nos une (smaken som gör oss unika, red. anm.) Med Km 0 och Sabor a Málaga presenteras maträtter som sardinspett som är typiska för området.

-Det är en maträtt typisk för Costa del Sol som definierar vår tradition. Vi hoppas att den ska få utmärkelsen immateriellt kulturarv för mänskligheten av Unesco, berättade Maldonado när Svenska Magasinet träffade honom en kort stund mellan presentationer och forum.

Ökat intresse

Före pandemin ökade intresset för Málaga varje år. En nedsliten hamnstad vid havet har blivit en modern sydspansk stad vid havet med rikt utbud av kultur.

Projektet ”Málaga Segura” är en ny strategisk plan som utarbetats för åren 2021 till 2024 för att öka konkurrenskraft genom att få hit turister med stark köpkraft.

-Málaga ska positionera sig som en säker destination. En stad, inte bara att besöka, utan även att investera i. Med eget boende exempelvis, säger kommunalrådet inom turism, Rosa Sánchez.

Så vilka innovativa lösningar kan vi förvänta oss?

Under mässan hölls forumet ”Foro Innova” med betoning på innovativa lösningar med ett tjugotal teknologiföretag.

En större del av turistindustrin blir digital. Med det menas plattformar och applikationer vilket bidrar till färre fysiska kontakter.

Inom innovativa lösningar finns även nya möjligheter i hur serveringsställen ska handskas med nys virusutbrott eller begränsningar.

Vid mässan i Málaga var det robotar som agerade servitör och kock. Tänk dig en kock som snor ihop en paella. Ligger ingredienserna i fack och lådor så klarar roboten resten.

Själv betraktade jag den första robotpaellen. Det är baskiska Br5 som tillverkar köksrobotar som fixar paellan medan företaget Mimcook och deras robot slår upp en kall öl.

Eller tänk dig att du sätter dig vid ett bord på en restaurang. En robot med fack och hyllor kommer in med dukning och matsedel. Du dukar bordet och roboten försvinner ut i köket. Där fixas käket av personal.

Men det är ingen personlig kontakt mellan personal och kund. Den servicen sköter roboten (servitören).

Så kan det se ut vid en restaurang vid nya begränsningar och utbrott. Roboten används redan nu på vissa håll, inte minst vid särskilda boenden för äldre. Den påminner vårdtagaren om tider som medicinering och praktiska saker.

Förtroende

Mässan var som en knuff framåt.

-Känslorna är bra. Vi hoppas att det ska ge hela branschen en portion självförtroende, som Francisco Salado, president för turistmyndigheten Turismo Costa del Sol uttryckte det.

-Vaccineringen har tagit fart. Vi är engagerade i en digital marknadsföringsstrategi där vi analysera hur marknaderna rör sig och vilka önskemål turisterna har.

Även regionregeringens vice president Juan Marín medverkade i Málaga och berättade att Andalusien ligger på första plats bland destinationerna i världen vid sökningar på semester. En av fyra sökningar på Spanien gäller Andalusien.

Det råder ett stort uppdämt behov av att få resa igen. Bara under perioden maj till juli finns det hela 2.294.345 registrerade flygstolar på destination Málaga. 1.862.293 av dessa gäller utrikes. 53.382 enbart från Stockholm och 51.774 från Oslo.

Från Storbritannien som lättar på restriktionerna för utlandsresor från 21 maj erbjuds 615.000 flygstolar till Málaga från 15 brittiska städer fram till juli. Lägg till att amerikanska turister som vaccinerats är välkomna till Europa i sommar.

-Med detta som bakgrund hoppas vi på 20 miljoner turister i Andalusien under 2021. Vi hoppas vara tillbaka på normala siffror 2022. Den här mässan visar att det finns en känsla av hopp och att vi är i slutet av tunneln, säger Juan Marín.

Det är nog så vi ska se det. 2021 blir ett övergångsår. 2022 blir året med 100 procent återhämtning. Bedömare vid mässan i Málaga förutspår bättre siffror för 2022 än under rekordåret 2019 då Andalusien hade 32,5 miljoner turister.

Det finns ett stort uppdämt behov av att resa. Folk har sparat pengar. Nu vill vi bara skratta, njuta och kramas igen.

Fotnot. Den 19 till 23 maj arrangeras en av Europas största turistmässor. Fitur (Feria Internacional del Turismo) i Madrid.

Turistsiffror för Costa del Sol

Turistsektorn är viktig för provinsen Málaga. Hela 117.000 familjer har sin ankomst från turism. Över 14.000 företag arbetar inom sektorn.

Turismen står för 20 procent av sysselsättningen. Och 70 procent av turismen tillskrivs hotellbranschen.

Pandemin blev ett hårt slag för provinsen Málaga. Färska siffror från riksbanken Banco de España visar att BNP sjönk med 17 procent under fjolåret.

”Mesa del Turismo” i oktober

Málaga blir värdstad för evenemanget ”Mesa del Turismo” i oktober som ska saluföra ”Marca España”. Juan Molas är ordförande vid sammanslutningen ”Mesa del Turismo” där företag kopplade till turistsektorn ingår.

Juan Molas vädrade också sitt missnöje mot centralregeringens hantering av

pandemin. Även Bryssel och vissa regionregeringar fick kritik.

- Krisen är också politisk. Vi inom turism är mycket besvikna över den dåliga ledningen. Vi försvarar ingen politisk ideologi. Vårt parti är turism, sa Molas.

Vaccinpass

Han vill bland annat se att Spanien pressar på för att Bryssel godkänner det gröna kortet, även kallat vaccinpasset, för att rädda sommaren och öka rörligheten. Även att Spanien ska följa Greklands exempel och ta emot vaccinerade turister från USA i sommar eller de med negativt PCR-test.

Det faktum att 60 procent av britterna redan är vaccinerade är en möjlighet som vi inte kan förlora.

- Även om våra fickor är tomma kommer vi att fortsätta öka pressen och trycket på myndigheterna att agera.

Säkra luftkorridorer

Direktören för Holiday World, Mari Francis Peñarroya, säger att problemen inte försvinner bara för att turisterna kommer. Många inom turistnäringen är skuldsatta. Och stödet som regeringen pratar om är i verkligheten lån som måste återbetalas.

- Det är inte säkert att britterna väljer Costa del Sol i sommar eftersom Kanarieöarna och Balearerna har gjort sina läxor och upprättat säkra luftkorridorer liksom Grekland arbetar på.

- Vi måste fortsätta arbeta med säkra luftkorridorer till Costa del Sol från Storbritannien och Tyskland. Förutom att prioritera vaccinpasset även överväga att betala PCR-testet för turister som väljer kusten, säger Mari Francis Peñarroya.

Även vice presidenten för golfbanornas sammanslutning i Spanien (Asociación Española de Campos de Golf), Carlos Pitarch Little, framträdde vid mässan i Málaga.

Han ber om att golfsektorn ska få samma stöd och hjälp som den övriga turistsektorn.

2021-05-10

Pozitivni signali i poruka o jednoj sigurnoj destinaciji. Málaga i Costa del Sol bit će destinacije koje će se najbrže oporaviti nakon krize. Costa del Sol je destinacija s velikim potencijalom za oporavak. Tijekom tri dana Málaga je centar inovacije i tehnologije unutar turističke djelatnosti, što su bitni faktori u novom vremenu nakon pandemije.

Napisao Ola Josefsson

Sajam turizma i ugostiteljstva H&T (*Salón de la Hostelería y el Turismo*) odvio se u izložbenim dvoranama Málaga unatoč izvanrednom stanju na nacionalnoj razini. Priznajem da sam bio pomalo znatiželjan i iščekivao kako će organizatori ostvariti 23. izdanje sajma.

Moram priznati da mi je srce ubrzano kucalo kada sam ušao kroz vrata sajma. Pozitivni signali i vibracije.

Licem u lice

Sajam turizma i ugostiteljstva H&T je izniman primjer toga da je moguće ostvariti susret licem u lice. Osobni susret na mjestu događanja je nezamjenjiv. Svih 6.000 sudionika moralo je pokazati antigenski tekst star najviše 72 sata.

Isto je vrijedilo i za izlagače, govornike, posjetitelje i novinare. Testiranje se odvijalo od 8 ujutro. Rezultat bi se čekao 20 minuta i zatim registrirao u osobni QR kod sudionika. Dobro uređena i prostrana dvorana jamčila je sigurnost.

Novine *Svenska Magasinet* su bile prisutne na lokaciji i mogu potvrditi da je sve dobro funkcioniralo. Uz malo volje i truda moguće je organizirati sajmove, unatoč pandemiji i ograničenjima.

Osjetilo se očekivanje da će ovaj događaj ponovno pokrenuti turistički sektor Coste del Sol. Sajam je kasnije opisan kao injekcija optimizma. Proljetni sajam turizma, hotelijerstva i ugostiteljskih djelatnosti još se nikada prije nije doimao tako važnim kao ove godine. Tijekom ova tri intenzivna dana pozornost je bila usmjerena na turistički sektor.

Gradonačelnik Málaga Francisco de la Torre dobro je sažeo događaje dana u pitanju:
- Pred nama je jedan izniman proizvod. Nijedna druga španjolska provincija ili grad ne odiše ljubavlju kao Málaga. Ipak, pred nama je dug put kroz pandemiju. Bitka još nije gotova.

Trenuci iritacije

Pandemija je značajno naštetila osjećaju bliskosti s drugim ljudima i dovela do ograničenja ulaska u druge zemlje. Potrebno je naglasiti da nije uvedena opća zabrana putovanja. No neka od ovih ograničenja dovela su do slabljenja užitka putovanja.

Također se osjetilo nezadovoljstvo uzrokovano odlukama nadležnih institucija. Predstavnici poslovnog svijeta koji su razgovarali sa *Svenska Magasinet* masovno su spominjali naprečac donesenu odluku o obaveznom nošenju maski za goste koji se sunčaju na plaži i kod bazena.

Sada znamo da je odluka poništena nakon tek osam dana. No branša je već pretrpjela štetu zbog te odluke vladajućih političara. Čim je ona donesena, turisti su otkazali rezervacije za boravak u Španjolskoj i odlučili se za boravak u Grčkoj.

Dobro promišljeni i pomno ispitani prijedlozi nisu uvijek jača strana političara. Španjolska politička podjela proteže se stranačkim bojama od crvene i narančasto-crvene, preko zelene, sve do plave i tamno plave. Međutim, političari moraju surađivati i na regionalnoj i na lokalnoj razini te pružiti dobru podlogu turističkoj industriji. Nažalost, situacija se razvila u Divlji zapad.

Španjolske pokrajine počele su se opirati obaveznom nošenju maski čim je odluka donesena i javno objavljena. Andaluzija nije namjeravala slijediti odredbu, a isti otpor najavili su Baleari, Kanari, Valencia i Murcia.

Ministrica zdravstva Carolina Darias razmotrila je situaciju i izjavila: Pričekajte, o ovome pitanju raspraviti ćemo sljedeći tjedan na sastanku s predstavnicima pokrajina.

Osam dana kasnije, ukinuta je odredba o obaveznom nošenju maski na plažama. Gđa. Darias bila je prisiljena ustuknuti i prestati pokušavati prisiliti pokrajine da donesu odluku koju nisu željele.

Obavezno nošenje maski na plaži već je počelo plašiti turiste i odbijati ih od Španjolske. Sve se brzo dogodilo, i prije nego li je Španjolska promijenila odluku, putnici su promijenili rezervacije i odabrali posjetiti Grčku ili Tursku.

U turizmu sve se odvija munjevit.

Optimizam

Sve u svemu, atmosfera u *Salón de la Innovación en la Hostelería H&T* odisala je

optimizmom od 26. do 28. travnja. Impresivnih 130 tvrtki okupilo se na jednome mjestu, mnoge od njih s ciljem prezentiranja inovativnih rješenja koja bi učinila turistički sektor konkurentnijim.

- Budućnost će obilježiti održivost, digitalna rješenja, sigurnost i tehnologija.

Aplikacije će preobraziti turizam u konkurentniju branšu. To nam je izuzetno važno, budući da jedno od pet radnih mjesta na obali pripadaju turističkom sektoru, izjavila je Margarita del Cid, predsjednica Turističkog vijeća Coste del Sol.

Izložba H&T-a u Málagi bio je prvi sajam u južnoj Europi nakon početka pandemije. Málaga je pokazala da je ravna izazovu.

- Jačanje zaštitnog znaka Coste del Sol se isplati. Brzi smo se iskazati. Organiziramo susrete, razmjenjujemo ideje i ciljeve. H&T je najvažnija izložba hotela i uslužnih djelatnosti južne Europe, izjavila je Margarita del Cid.

Pred 130 izlagača protezao se program od 60 točaka pun radionica, natjecanja i foruma. Četrnaest kuhara, od kojih je osmero osvojilo Michelinove zvjezdice, degustacije vina s dvadesetak *sommeliers* i kuharski program u kojemu su surađivali mladi kuhari. 120 stručnjaka pozvano je održati govore publici i izložiti plan za nakon pandemije.

Iz nečega teškog i kompliciranog u pravilu proizlazi nešto dobro. To je izjavila pokrajinska izaslanica turizma u Málagi Nuria Rodríguez.

- Bit ćemo konkurentniji nego ikada prije. Zajedno ćemo izaći iz krize. Zajedno ćemo izgraditi novu budućnost.

Turističke udruge, vlasnici plaža, hoteli i restorani našli su se na jednome mjestu s predstavnicima institucija poput pokrajinske vlade Junta de Andalucía, pokrajinske vlade i općina.

Naglašena je suradnja između javne i privatne sfere. Manuel Villafaina predsjednik je udruge vlasnika plaža u Andaluziji (*Asociación de Empresas de Playas de Andalucía y de la Costa del Sol*).

- Važno je da se mi unutar turističke branše imamo priliku susresti već sada. Ovakvi sajmovi su poput motora koji pokreću našu branšu, koja se tijekom prošle godine namučila zbog poteškoća i zatvaranja. Mi stvaramo prilike i pomažemo jednim drugima s prilagodbom na ove nove okolnosti.

Sektor će također postati bolji u predviđanju kriza i brzom prilagodbi u slučaju

uvođenja ograničenja. Poduzeća se moraju moći prilagoditi promjenama poput kraćeg radnog vremena i ograničenja broja gostiju i unutar i izvan uslužnog objekta.

Lokalni proizvodi

Što se tiče vlasti, one su uložile značajan trud u uvođenje lokalno proizvedene hrane na tržište i isticanje održivosti. Periferija će zaživiti i suradnja turističkog sektora i pojedinačnih gospodarstava i proizvođača će se razviti.

Baš na vrijeme za sajam u Málagi predstavljen je posve nov koncept čija je namjena pomoći prodaji poljoprivrednih proizvoda iz regije Axarquía. *Gusto del Sur* (Okus juga) novi je slogan.

Potpredsjednik regionalne vlade i čovjek odgovoran za kampanju ”*Sabor a Málaga*”, Okus Málage, Juan Carlos Maldonado, obradovao se činjenici da je više od od 250 kvadratnih metara prostora sajma bilo posvećeno predstavljanju brojnih lokalnih proizvoda tržištu.

-Málaga je odredište i u sektoru gastroturizma i njezin jedinstveni identitet predstavljen je kroz kampanju *Sabor a Málaga*. Uistinu smo ostvarili namjeru iza slogana *El sabor que nos une* (okus koji nas čini jedinstvenima, red). (Napomena.) Uz Km 0 i *Sabor a Málaga*, predstavljena su i druga jela poput ražnjića od sardina koja su tipična za ovo podneblje.

- Ovo jelo uobičajeno je za Costa del Sol i predstavlja našu snažnu tradiciju. Nadamo se da će dobiti UNESCOv status nematerijalnog kulturnog i društvenog dobra, izjavio je Maldonado za novine *Svenska Magasinet* kada su se nakratko susreli između prezentacije i foruma..

Jak interes

Prije pandemija interes za Málagu svake je godine bio sve jači. Oronuli lučki grad na obali postao je moderni grad na obali južne Španjolske s bogatom ponudom kulturnog sadržaja. Projekt ”*Málaga Segura*” (Sigurna Málaga) plan je za novu strategiju koju se razvija za period između 2021. i 2024. Cilj joj je razviti konkurentnost i privući turiste snažne kupovne moći.

-Málaga se želi etablirati kao sigurno odredište. Jedan grad koji mami ne samo posjetitelje, već i ulagače. dobar primjer je pristup vlastitom smještaju, izjavila je općinska vjećnica za turizam, Rosa Sánchez.

Koja inovativna rješenja možemo očekivati?

U sklopu sajma održan je forum "*Foro Innova*" gdje su naglašena inovativna rješenja i u kojemu je sudjelovalo dvadesetak tehnoloških poduzeća.

Sve veći dio turističke industrije postaje digitalan. Ovo se odnosi na platforme i aplikacije koje doprinose sve manjemu fizičkome kontaktu.

Među inovativnim rješenjima spomenute su nove mogućnosti za ugostiteljske objekte i načine na koje se mogu nositi s novim epidemijama virusa ili ograničenjima.

Na sajmu u Málagi predstavljeni su roboti koji obavljaju dužnosti konobara i kuhara. Zamislite kuhara kako priprema *paellu*. On slaže sastojke u pretince i ladice, a robot obavlja ostatak posla.

Na svoje sam oči svjedočio prvoj robotskoj *paelli*.. Robote koji kuhaju *paellu* proizvodi baskijska tvrtka Br5, dok robot tvrtke Mimcook poslužuje hladno pivo.

Zamislite da sjedite za stolom u restoranu. Robot pun odjeljaka i ladica prilazi s ubrusima i priborom za jelo. Sami postavljate stol a robot nestaje u smjeru kuhinje. Tamo klopnu priprema osoblje.

No ne postoji osobni kontakt između osoblja i mušterija. Uslugom upravljaju roboti (konobari).

Tako bi mogli izgledati restorani u slučaju novih ograničenja i epidemija. Roboti se već koriste na sličan način, pogotovo u nekim domovima za starije. Oni podsjećaju štíćenike na vrijeme za lijekove i druge praktične stvari.

Povjerenje

Sajam je bio poput koraka unaprijed.

-Dobro je iskazati osjećaje. Nadamo se da će ovaj sajam dati više samopouzdanja cijeloj branši, izjavio je Francisco Salado, predsjednik turističkog odbora Coste del Sol.

-Cijepljenje dobiva zamah. Započeli smo rad na digitalnoj marketinškoj strategiji u sklope koje analiziramo kretanje tržišta i destinacije koje turisti žele posjetiti.

Potpredsjednik pokrajinske vlade Juan Marín bio je prisutan u Málagi i priopćio da je Andaluzija prva destinacija na svijetu po broju pretraživanja odredišta za odmor. Jedno od četiri pretraživanja u Španjolskoj odnosi se na Andaluziju.

Postoji velika potreba za ponovnim putovanjem. Samo u periodu između svibnja i

srpnja zabilježeno je 2.294.345 rezerviranih sjedala na zrakoplovima za Málaga. 1.862.293 rezervacije došle su iz inozemstva. 53.382 su samo iz Stockholma a 51.774 iz Osla.

Velika Britanija opustila je ograničenja za inozemna putovanja od 21. svibnja i odande dolazi 615.000 rezervacija na letovima za Málaga iz 15 britanskih gradova sve do srpnja.

Povrh toga cijepljeni američki turisti dobrodošli su u Europi ovoga ljeta.

- Na temelju svih ovih faktora nadamo se posjetima 20 milijuna turista u Andaluziji tijekom 2021. godine. Nadamo se da ćemo se vratiti uobičajenim brojkama 2022. godine. Ovaj sajam pokazao je da postoji nada i da samo što nismo izašli iz tunela, izjavio je Juan Marín.

Mislim da ćemo vidjeti upravo taj ishod. 2021. je godina prekretnica. 2022. bit će godina potpunog oporavka. Prema procjeni sajma u Málaga, za 2022. predviđaju se bolje brojke od onih rekordne godine 2019., kada se 32,5 milijuna turista silo u Andaluziju. Postoji velika potisnuta potreba za putovanjem. Ljudi su uštedjeli. Sada se samo želimo ponovno smijati, uživati i grliti.

Napomena. Od 19 do 23 svibnja održavao se jedan od najvećih europskih sajmova turizma, Fitur ili *Feria Internacional del Turismo* (Međunarodni sajam turizma) u Madridu.

Turističke brojke za Costu del Sol

Turistički sektor važna je djelatnost u provinciji Málaga. Prihod 117.000 obitelji ovisi o turizmu. Preko 14.000 tvrtki zaposleno je u ovome sektoru.

20 posto zaposlenih radi u turizmu. 70 posto turističkih djelatnosti provodi hotelska branša.

Pandemija je zadala snažan udarac provinciji Málaga. Nove brojke španjolske narodne banke *Banco de España* pokazuju pad BDP-a od 17 posto tijekom prošle godine.

"Mesa del Turismo" u listopadu

Málaga će u listopadu biti domaćin događaja udruge "*Mesa del Turismo*", koja će na tržište plasirati projekt "*Marca España*" (Brand Španjolska). Juan Molas predsjednik je udruge "*Mesa del Turismo*", koja spaja tvrtke koje posluju u turističkom sektoru.

Juan Molas također je izrazio svoje nezadovoljstvo središnjom vladom i njezinim nošenjem s pandemijom. Čak su i Bruxelles te neke regionalne vlade bile na udaru kritika.

- I kriza je političko pitanje. Mi u turizmu jako smo razočarani lošim vodstvom. Ne zagovaramo nijednu političku ideologiju. Naša stranka je sam turizam, izjavio je Molas.

Covid putovnice

Između ostaloga, on želi da Španjolska izvrši pritisak na Bruxelles po pitanju priznavanja zelene karte, tzv. covid putovnice, koja bi spasila ljeto i povećala mobilnost. Molas također želi da Španjolska slijedi primjer Grčke i ovog ljeta prihvati američke turiste koji su cijepljeni ili imaju negativni PCR test.

Činjenica da je 60 posto Britanaca već cijepljeno otvorila je vrata prilici koju ne smijemo propustiti.

- Iako su naši džepovi prazni, nastavit ćemo s jačanjem pritiska na vladu da djeluje.

Sigurni zračni koridori

Direktorica hotelskog kompleksa *Holiday World* Mari Francis Peñarroya kaže da problem neće nestati samo zato što turisti dolaze. Mnoge u turističkoj industriji muče dugovi. Potpora o kojoj govori vlada zapravo je pozajmica koju će se kasnije morati vratiti.

- Nije sigurno da će Britanci odabrati Costu del Sol ovog ljeta, zato što su i Kanarski otoci i Baleari dobro naučili gradivo i izgradili sigurne zračne koridore temeljene na grčkima.

- Moramo nastaviti graditi sigurne zračne koridore od Velike Britanije i Njemačke prema Costi del Sol. Osim davanja prioriteta covid putovnicama, trebali bi razmotriti mogućnost plaćanja PCR testova za turiste koji su izabrali obalu, izjavila je Mari Francis Peñarroya. Potpredsjednik Španjolske udruge vlasnika golfterena (*Asociación Española de Campos de Golf*), Carlos Pitarch Little, također je prisustvovao sajmu u Málaga. Molio je da golf industrija primi istu podršku i pomoć kao i ostatak turističkog sektora.

4. Översättningar HR-SE

4.4 Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH

Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH

Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske donio je odluku o privremenoj zabrani i ograničavanju prelaska preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske. Odluka se primjenjuje **do 31. srpnja 2021. godine.**

Tekst sadrži informacije o uvjetima ulaska u Republiku Hrvatsku, s obzirom na privremene zabrane, odnosno ograničenja koja su na snazi zbog suzbijanja širenja bolesti covid-19.

Ako ne pronađete odgovor na svoje pitanje, obratite se Upravi za granicu MUP-a putem web formulara na dnu stranice ili informaciju zatražite od policijskog službenika na graničnom prijelazu preko kojeg namjeravate putovati.

Napomena: Svim putnicima koji su u tranzitu, **uključujući osoblje u prometnom sektoru**, ako ne napuste Republiku Hrvatsku u roku od 12 sati od trenutka ulaska u Republiku Hrvatsku, automatizmom se određuje nužna epidemiološka mjera samoizolacije.

Putnici koji putuju u Republiku Hrvatsku iz jedne od država članica EU/EGP

Putnicima koji dolaze neposredno iz država i/ili regija članica Europske unije, odnosno država i/ili regija članica schengenskog prostora i država pridruženih schengenskom prostoru, neovisno o državljanstvu, omogućit će se ulazak u Republiku Hrvatsku ako posjeduju važeću i valjanu EU digitalnu covid potvrdu.

EU digitalna COVID potvrda je potvrda koja se izdaje sukladno Uredbi (EU) 2021/953 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2021. o okviru za izdavanje, provjeru i prihvaćanje interoperabilnih potvrda o cijepljenju, testiranju i preboljenju bolesti COVID-19 (EU digitalna covid potvrda) radi olakšavanja slobodnog kretanja tijekom pandemije bolesti covid-19.

Iznimno, putnicima koje dolaze neposredno iz država i/ili regija članica Europske unije odnosno država i/ili regija članica schengenskog prostora i država pridruženih schengenskom prostoru, a još ne posjeduju EU digitalnu covid potvrdu, omogućit će se ulazak u Republiku Hrvatsku uz:

- **negativan nalaz PCR testa ili brzog antigenog testa - BAT** na SARS-CoV-2, pri čemu BAT test mora biti sa Zajedničke liste brzih antigenih testova koje međusobno

priznaju države članice Europske Unije, koju objavljuje Europska komisija. Kod nalaza **BAT** testa napravljenog u inozemstvu mora biti vidljiv proizvođač testa i/ili komercijalni naziv testa. U protivnom test se neće prihvatiti kao vjerodostojan za ulazak u Republiku Hrvatsku. Nalaz PCR testa ne smije biti stariji od 72 sata, a BAT testa od 48 sati od trenutka testiranja do dolaska na granični prijelaz.

- **potvrdu ne stariju od 210 dana o primitku dvije doze cjepiva koje se koristi u državama članicama EU (Pfizer, Moderna, AstraZeneca, Gamaleya, Sinopharm) ili predočenje potvrde ne starije od 210 dana o primitku jedne doze cjepiva koje se prima u jednoj dozi (Janssen/Johnson&Johnson) ako je prošlo 14 dana od primitka te jedne doze;**
- **potvrdu o preboljenju covid-19 i primitku jedne doze cjepiva unutar šest mjeseci od početka bolesti, s tim da cijepljenje mora biti provedeno prije manje od 210 dana od dolaska na granični prijelaz;**
- **potvrdu o primitku prve doze cjepiva Pfizer, Moderna ili Gamaleya, s kojom je moguće ući u Republiku Hrvatsku u razdoblju od 22. do najviše 42. dana od primitka cjepiva, odnosno od 22. do najviše 84. dana od primitka prve doze cjepiva AstraZeneca;**
- **predočenje pozitivnog PCR ili brzog antigenskog testa, kojim se potvrđuje da se vlasnik oporavio od infekcije virusom SARS-CoV-2, pri čemu je taj test napravljen unazad 180 dana, a stariji od 11 dana od dana dolaska na granični prijelaz ili uz predočenje liječničke potvrde o preboljenju;**
- **ili obaviti PCR testiranje ili brzo antigensko testiranje - BAT na SARS-CoV-2 odmah po dolasku u Republiku Hrvatsku (o vlastitom trošku), uz obvezu samoizolacije do prispjeća negativnog nalaza. U slučaju nemogućnosti testiranja određuje se mjera samoizolacije u trajanju od deset (10) dana.**

Iznimke od primjene posjedovanja važeće i valjane EU digitalne covid potvrde ili gore navedenih obveza su:

- radnici ili samozaposlene osobe koje obavljaju ključne poslove, uključujući zdravstvene djelatnike, pogranične i upućene radnike te sezonske radnike kako su navedeni u [Smjernicama o ostvarivanju slobodnog kretanja radnika tijekom pandemije](#)

[bolesti COVID-19](#) uz uvjet da ne borave u Republici Hrvatskoj ili izvan Republike Hrvatske duže od 12 sati;

- učenici, studenti i stažisti;
- pomorci i radnici u sektoru prometa ili pružatelja usluga prijevoza, uključujući vozače teretnih vozila koji prevoze robu za uporabu na državnom području i one koji su samo u tranzitu;
- diplomati, osoblje međunarodnih organizacija i osobe koje primaju poziv međunarodnih organizacija i čija je fizička prisutnost potrebna za funkcioniranje tih organizacija, vojno osoblje i policijski službenici te humanitarni djelatnici i osoblje civilne zaštite pri obavljanju svojih dužnosti;
- osobe koje putuju iz nužnih obiteljskih ili poslovnih razloga, uključujući novinare u obavljanju njihove dužnosti;
- putnici u tranzitu uz obavezu napuštanja Republike Hrvatske u roku od 12 sati od ulaska;
- pacijenti koji putuju iz neophodnih zdravstvenih razloga.

Odredbe o pograničnim radnicima na adekvatan način primjenjuju i na druge kategorije putnika koji zbog naravi svoga posla ili zanimanja imaju potrebu učestalog prelaska državne granice (npr. sportaši koji igraju za klubove u susjednoj državi).

Putnici koji predstavljaju jednu od prethodno navedenih iznimaka, dužni su prilikom ulaska u Republiku Hrvatsku predložiti vjerodostojnu dokumentaciju u svrhu dokazivanja razloga izuzeća.

Navedeno osobe mogu provjeriti ispunjavaju li uvjete za izuzeće od primjene ove Odluke putem web stranice [UZG-COVID](#) ili na samom graničnom prijelazu.

Državljeni država članica EU/EGP kao i članovi njihove obitelji koji putuju u Republiku Hrvatsku iz trećih zemalja, odnosno onih koje nisu članice EU/EGP

Državljeni država članica Europske unije (uključivši i hrvatske državljane), odnosno država članica schengenskog prostora i država pridruženih schengenskom prostoru, kao i članovi njihovih obitelji te državljani trećih zemalja koji su osobe s dugotrajnim boravištem na temelju Direktive Vijeća 2003/109/EZ od 25. studenoga 2003. godine o statusu državljana

trećih zemalja s dugotrajnim boravištem i osobe koje imaju pravo boravka temeljem drugih direktiva EU ili nacionalnog prava ili koji imaju nacionalne dugoročne vize, **koji dolaze iz trećih zemalja**, prilikom ulaska u Republiku Hrvatsku, moraju predložiti važeću i **valjanu EU digitalnu COVID potvrdu**.

Iznimno, prethodno navedenim putnicima koji još ne posjeduju EU digitalnu COVID potvrdu, omogućit će se ulazak u Republiku Hrvatsku uz:

- **negativan nalaz PCR testa ili brzog antigenskog testa – BAT na SARS-CoV-2**, pri čemu BAT test mora biti sa Zajedničke liste brzih antigenskih testova koje međusobno priznaju države članice Europske Unije, koju objavljuje Europska komisija. Kod nalaza **BAT** testa napravljenog u inozemstvu mora biti vidljiv proizvođač testa i/ili komercijalni naziv testa. U protivnom test se neće prihvatiti kao vjerodostojan za ulazak u Republiku Hrvatsku. Nalaz PCR testa ne smije biti stariji od 72 sata, a BAT testa od 48 sati od trenutka testiranja do dolaska na granični prijelaz.
- **potvrdu ne stariju od 210 dana o primitku dvije doze cjepiva koje se koristi u državama članicama EU (Pfizer, Moderna, AstraZeneca, Gamaleya, Sinopharm) ili predočenje potvrde ne starije od 210 dana o primitku jedne doze cjepiva koje se prima u jednoj dozi (Janssen/Johnson&Johnson) ako je prošlo 14 dana od primitka te jedne doze;**
- **potvrdu o primitku prve doze cjepiva Pfizer, Moderna ili Gamaleya, s kojom je moguće ući u Republiku Hrvatsku u razdoblju od 22. do najviše 42. dana od primitka cjepiva, odnosno od 22. do najviše 84. dana od primitka prve doze cjepiva AstraZeneca;**
- **potvrdu o preboljenju COVID-19 i primitku jedne doze cjepiva unutar šest mjeseci od početka bolesti, s tim da cijepljenje mora biti provedeno prije manje od 210 dana od dolaska na granični prijelaz;**
- **predočanje pozitivnog PCR ili brzog antigenskog testa, kojim se potvrđuje da se vlasnik oporavio od infekcije virusom SARS-CoV-2, pri čemu je taj test napravljen unazad 180 dana, a stariji od 11 dana od dana dolaska na granični prijelaz ili uz predočenje liječničke potvrde o preboljenju;**
- **ili obaviti PCR testiranje ili brzo antigensko testiranje - BAT na SARS-CoV-2 odmah po dolasku u Republiku Hrvatsku (o vlastitom trošku), uz obvezu**

samoizolacije do prispjeca negativnog nalaza. U slučaju nemogućnosti testiranja određuje se mjera samoizolacije u trajanju od deset (10) dana.

Iznimke od gore navedenih obveza su:

- zdravstveni djelatnici, istraživači u zdravstvu i djelatnici u skrbi za starije osobe;
- pogranični radnici;
- osoblje u prometnom sektoru;
- diplomati, osoblje međunarodnih organizacija i osobe koji dolaze uz poziv međunarodnih organizacija i čija je fizička prisutnost potrebna za dobro funkcioniranje tih organizacija, vojno i policijsko osoblje, humanitarni djelatnici i osoblje civilne zaštite pri obavljanju svojih dužnosti;
- putnici u tranzitu, uz obavezu da napuste Republiku Hrvatsku u roku od 12 sati;
- osobe koje putuju radi školovanja;
- osobe koje putuju zbog neodgovarajućih osobnih/obiteljskih razloga, poslovnih razloga ili koje imaju drugi gospodarski interes, a ne zadržavaju se u Republici Hrvatskoj ili izvan Republike Hrvatske duže od 12 sati.

Osobe koje predstavljaju jednu od prethodno navedenih iznimaka dužne su prilikom ulaska u Republiku Hrvatsku predložiti vjerodostojnu dokumentaciju u svrhu dokazivanja razloga izuzeća od obveze posjedovanja jednog od navedenih testova /određivanja mjere samoizolacije.

Državljeni trećih zemalja

Državljeni trećih zemalja, koji nisu članovi obitelji državljana država članica schengenskog prostora i država pridruženih schengenskom prostoru, niti su osobe s dugotrajnim boravištem na temelju Direktive Vijeća 2003/109/EZ od 25. studenoga 2003. godine o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem i osobama koje imaju pravo boravka temeljem drugih direktiva EU ili nacionalnog prava ili koje imaju nacionalne dugoročne vize, izuzev osoba iz točke I. ove Odluke, **ulazak u Republiku Hrvatsku odobrit će se samo u slučaju nužnih putovanja.**

Iznimke koje se odnose na gore navedena nužna putovanja su:

- 1.zdravstveni djelatnici, istraživači u zdravstvu i djelatnici u skrbi za starije osobe;
- 2.pogranični radnici (kao i npr. sportaši kako je to navedeno u iznimkama za putnike unutar EU/EGP);
- 3.osoblje u prometnom sektoru;
- 4.diplomati, osoblje međunarodnih organizacija i osobe koje primaju poziv međunarodnih organizacija i čija je fizička prisutnost potrebna za dobro funkcioniranje tih organizacija, vojno i policijsko osoblje, humanitarni djelatnici i osoblje civilne zaštite pri obavljanju svojih dužnosti;
- 5.putnici u tranzitu, uz obvezu napuštanja Republike Hrvatske u roku od 12 sati od ulaska;
- 6.osobe koje putuju radi školovanja;
- 7.pomorci; ako namjeravaju boraviti u Republici Hrvatskoj duže od 12 sati, ulaz u Republiku Hrvatsku omogućit će se uz predočenje:

- negativan nalaz PCR testa ili brzog antigenskog testa - BAT na SARS-CoV-2, pri čemu BAT test mora biti sa Zajedničke liste brzih antigenskih testova koje međusobno priznaju države članice Europske Unije, koju objavljuje Europska komisija. Kod nalaza BAT testa napravljenog u inozemstvu mora biti vidljiv proizvođač testa i/ili komercijalni naziv testa. U protivnom test se neće prihvatiti kao vjerodostojan za ulazak u Republiku Hrvatsku. Nalaz PCR testa ne smije biti stariji od 72 sata, a BAT testa od 48 sati od trenutka testiranja do dolaska na granični prijelaz.**

- potvrde ne starije od 210 dana po primitku dvije doze cjepiva koja se koriste u EU, ako je prošlo 14 dana od primitka druge doze ili potvrde ne starije od 210 dana po primitku jedne doze cjepiva koje se prima u jednoj dozi (Janssen/Johnson&Johnson);**

- potvrdu o preboljenju COVID-19 i primitku jedne doze cjepiva unutar šest mjeseci od početka bolesti, s tim da cijepljenje mora biti provedeno prije manje od 210 dana od dolaska na granični prijelaz;**

- predočenje pozitivnog PCR ili brzog antigenskog testa, kojim se potvrđuje da se vlasnik oporavio od infekcije virusom SARS-CoV-2, pri čemu je taj test napravljen unazad 180 dana, a stariji od 11 dana od dana dolaska na granični prijelaz ili uz predočenje liječničke potvrde o preboljenju;

- ili je obveza obaviti PCR testiranje ili brzo antigensko testiranje - BAT na SARS-CoV-2 odmah po dolasku u Republiku Hrvatsku (o vlastitom trošku), uz samoizolaciju do prispjeća negativnog nalaza;

- U slučaju nemogućnosti testiranja određuje se mjera samoizolacije u trajanju od deset (10) dana).**

8. Osobe koje putuju iz turističkih razloga te imaju potvrdu o uplaćenom smještaju u hotelu, kampu, kod privatnog iznajmljivača ili unajmljenom plovilu te drugom obliku turističkog smještaja ili su vlasnici kuća ili plovila u Republici Hrvatskoj, ulaz u Republiku Hrvatsku omogućit će se uz predočenje:

- **negativan nalaz PCR testa ili brzog antigenskog testa – BAT** na SARS-CoV-2, pri čemu BAT test mora biti sa Zajedničke liste brzih antigenskih testova koje međusobno priznaju države članice Europske Unije, koju objavljuje Europska komisija. Kod nalaza **BAT** testa napravljenog u inozemstvu mora biti vidljiv proizvođač testa i/ili komercijalni naziv testa. U protivnom test se neće prihvatiti kao vjerodostojan za ulazak u Republiku Hrvatsku. Nalaz PCR testa ne smije biti stariji od 72 sata, a BAT testa od 48 sati od trenutka testiranja do dolaska na granični prijelaz.
- potvrde ne starije od 210 dana po primitku dvije doze cjepiva koje se koristi u državama članicama EU ako je prošlo 14 dana od primitka druge doze cjepiva ili predočenje potvrde ne starije od 210 dana po primitku jedne doze cjepiva koje se prima u jednoj dozi (Janssen/Johnson&Johnson) ako je prošlo 14 dana od primitka te jedne doze;
- **potvrdu o preboljenju COVID-19 i primitku jedne doze cjepiva unutar šest mjeseci od početka bolesti, s tim da cijepljenje mora biti provedeno prije manje od 210 dana od dolaska na granični prijelaz.**
- predočenje pozitivnog PCR ili brzog antigenskog testa, kojim se potvrđuje da se vlasnik oporavio od infekcije virusom SARS-CoV-2, pri čemu je taj test napravljen unazad 180 dana, a stariji od 11 dana od dana dolaska na granični prijelaz ili uz predočenje liječničke potvrde o preboljenju;
- ili je obveza obaviti PCR testiranje ili brzo antigensko testiranje - BAT na SARS-CoV-2 odmah po dolasku u Republiku Hrvatsku (o vlastitom trošku), uz samoizolaciju do prispjeća negativnog nalaza.

- **u slučaju nemogućnosti testiranja određuje se mjera samoizolacije u trajanju od deset (10) dana.**

9. Osobe koje putuju zbog neodgovornih osobnih/obiteljskih razloga, poslovnih razloga ili koje imaju drugi gospodarski interes; **ako namjeravaju boraviti u Republici Hrvatskoj duže od 12 sati**, ulaz u Republiku Hrvatsku omogućit će se uz predočenje:

- **negativan nalaz PCR testa ili brzog antigenskog testa - BAT** na SARS-CoV-2, pri čemu BAT test mora biti sa Zajedničke liste brzih antigenskih testova koje međusobno priznaju države članice Europske Unije, koju objavljuje Europska komisija. Kod nalaza **BAT** testa napravljenog u inozemstvu mora biti vidljiv proizvođač testa i/ili komercijalni naziv testa. U protivnom test se neće prihvatiti kao vjerodostojan za ulazak u Republiku Hrvatsku. Nalaz PCR testa ne smije biti stariji od 72 sata, a BAT testa od 48 sati od trenutka testiranja do dolaska na granični prijelaz.

- potvrde ne starije od 210 dana po primitku dvije doze cjepiva koje se koristi u državama članicama EU ako je prošlo 14 dana od primitka druge doze cjepiva ili predočenje potvrde ne starije od 210 dana po primitku jedne doze cjepiva koje se prima u jednoj dozi (Janssen/Johnson&Johnson) ako je prošlo 14 dana od primitka te jedne doze;

- **potvrdu o preboljenju COVID-19 i primitku jedne doze cjepiva unutar šest mjeseci od početka bolesti, s tim da cijepljenje mora biti provedeno prije manje od 210 dana od dolaska na granični prijelaz.**

- predočenje pozitivnog PCR ili brzog antigenskog testa, kojim se potvrđuje da se vlasnik oporavio od infekcije virusom SARS-CoV-2, pri čemu je taj test napravljen unazad 180 dana, a stariji od 11 dana od dana dolaska na granični prijelaz ili uz predočenje liječničke potvrde o preboljenju;

- ili je obveza obaviti PCR testiranje ili brzo antigensko testiranje - BAT na SARS-CoV-2 odmah po dolasku u Republiku Hrvatsku (o vlastitom trošku), uz samoizolaciju do prispjeća negativnog nalaza.

- **u slučaju nemogućnosti testiranja određuje se mjera samoizolacije u trajanju od deset (10) dana.**

Tillfälligt förbud och restriktioner vid passage av Kroatiens gränser

Högkvarteret för civilskydd i Republiken Kroatien har fattat ett beslut om tillfälligt förbud och restriktioner vid passage av Republiken Kroatiens gränser. Detta beslut ska tillämpas **till och med 31 juli 2021.**

I texten finns information om villkoren för inresa till Republiken Kroatien, med avseende på tillfälliga förbud dvs. restriktioner som är i kraft för att hindra att sjukdomen covid-19 sprids.

Om du inte kan finna svaret på din fråga, kontakta Inrikesministeriets gränsförvaltningsbyrå genom att fylla in webb-formuläret längst ner på [sidan](#). Du kan också begära information från polisen vid den gränsövergången som du ämnar att använda.

Anm.: Om du är transitpassagerare, **inkl. transportpersonal**, måste du automatiskt undergå den tvingande epidemiologiska åtgärden självkarantän om du har inte lämnat Republiken Kroatien inom 12 timmar efter inresan.

Passagerare som reser in i Republiken Kroatien från EU:s eller EES: medlemsstater.

Alla passagerare som är i besittning av EU:s digitala covidcertifikat och som reser in direkt från EU:s medlemsstater eller regioner dvs. Schengenstater eller -regioner samt associerade stater får inresa till Republiken Kroatien oberoende av medborgarskap.

EU:s digitala covidcertifikat är ett bevis som utfärdas i enlighet med Europaparlamentets och Europarådets förordning (EU) 2021/953 den 14 juni 2021 om en ram för utfärdande, kontroll och godtagande av interoperabla intyg om vaccination mot, testning för och tillfrisknande från covid-19 (EU:s digitala covidcertifikat) för att underlätta fri rörlighet under covid-19-pandemin.

I undantagsfall där passagerare som reser in direkt från EU:s medlemsstater eller regioner dvs. Schengenstater eller -regioner samt associerade stater inte har EU:s digitala covidcertifikat, får de inresa till Republiken Kroatien om de är i besittning av:

- **ett negativt PCR-test eller [antigentest \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2, där snabbtestet måste vara med på [EU:s lista över godkända test](#). Den listan är giltig i alla EU medlemsstater och utfärdas av Europeiska kommissionen. Vid anskaffande av snabbtestsresultat från utlandet måste du visa testtillverkaren och/eller det kommersiella namnet på testet. Om du inte kan uppvisa testtillverkaren och/eller namnet, betraktas testet som ogiltigt för inresa till Republiken Kroatien. Du får inte**

presentera ett PCR-testresultat som är äldre än 72 timmar, eller ett snabbtestresultat som är äldre än 48 timmar vid tidpunkten för ankomsten till gränsövergångsstället.

- ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att du har fått två doser av de vaccin som används inom EU medlemsstater (Pfizer, Moderna, AstraZeneca, Gamaleya, Sinopharm). Du kan också visa ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att hen har fått en dos av endosvaccinet (Janssen/Johnson&Johnson) om 14 dagar har förflutit sedan hens vaccinering;
- EU:s digitala covidcertifikat om tillfrisknande från covid-19 och vaccinintyg för en vaccindos inom sex månader från sjukdomens början. Du måste ha fått din vaccinering inom 210 dagar före ankomsten till gränsövergångsstället;
- ett vaccinintyg för den första dosen av Pfizer-, Moderna- eller Gamaleyavaccinet, vilket möjliggör ankomst i Republiken Kroatien från den tjugoundra till högst den fyrtioandra dagen sedan din vaccinering, dvs. den tjugoundra till högst den åttiofjärde dagen sedan din vaccinering med den första dosen av AstraZenecavaccinet;
- uppvisande av ett positivt PCR- eller [snabbtestresultat](#), vilket bekräftar att du har tillfrisknat från infektion av SARS-CoV-2. Testet får inte vara äldre än 180 dagar, och måste vara äldre än 11 dagar från ankomsten till gränsövergångsstället. Du får också uppvisa ett läkarintyg om tillfrisknande;
- eller ta ett PCR- eller [snabb antigen test \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2 genast vid ankomsten i Republiken Kroatien (på egen bekostnad). Du måste självisolera tills resultatet på testet blir negativt. Om du inte kan testas, måste du självisolera i tio (10) dagar.

Undantagen från skyldigheten att inneha EU:s digitala covidcertifikat eller de ovannämnda skyldigheterna är:

- arbetare eller egenföretagare inom samhällsberande yrken, inbegripna sjukvårdspersonal, gränsarbetare, utstationerade arbetstagare och säsongarbetare. Enligt [Riktlinjer för fri rörlighet för arbetstagare under utbrottet av covid-19](#), räknas de som undantag om de inte har vistats i Republiken Kroatien eller lämnat Republiken Kroatien längre än 12 timmar;

- elever, studenter och praktikanter;
- sjömän och transportarbetare eller transporttjänstleverantörer, inbegripna förare av transportfordon som antingen transporterar varor för användning inom territoriet eller endast transiterar;
- diplomater, personal vid internationella organisationer och personer som bjudits in av internationella organisationer och vars fysiska närvaro krävs för att dessa organisationer ska fungera väl, militär personal och poliser samt biståndsarbetare och civilskyddspersonal när de utför sina uppgifter;
- personer som reser av tvingande familjescäl eller tvingande affärsmässiga skäl, inbegripna journalister när de utför sina uppgifter;
- transitpassagerare med skyldighet att lämna Republiken Kroatien inom 12 timmar efter inresan;
- patienter som reser av tvingande medicinska skäl.

Bestämmelser om gränsarbetare används för andra kategorier av passagerare som på grund av arten av deras jobb eller uppgifter ofta behöver passera statsgränsen (t ex idrottsmän som spelar för klubbar i angränsande länder).

Om du tillhör en av de ovannämnda undantagen måste du uppvisa giltig dokumentation som bevisar skälen till undantaget vid inresa till Republiken Kroatien.

Ovannämnda personer får undersöka om de uppfyller undantagskraven för detta beslut via webbsidan [UZG-COVID](#) eller vid gränsövergångsställen.

EU:s eller EES:s medborgare och deras familjemedlemmar som reser till Republiken Kroatien från tredjeländer dvs. länder utanför EU:s eller EES:s medlemsstater

EU:s eller EES:s medborgare och deras familjemedlemmar som reser till Republiken Kroatien från tredjeländer dvs. länder utanför EU:s eller EES:s medlemsstater måste vid inresan i Republiken Kroatien uppvisa **EU:s digitala covidcertifikat**. Det omfattar medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (inbegripna kroatiska medborgare), dvs. Schengenmedlemsstaterna och associerade länder, deras familjemedlemmar samt tredjelandsmedborgare som är varaktigt bosatta på grund av Europarådets Direktiv 2003/109/EZ den tjugofemte november 2003. Direktivet gäller varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning och personer som härleder sin uppehållsrätt

från andra EU:s direktiv eller nationell lagstiftning eller som innehar nationella viseringar för längre vistelse, **som kommer från tredjeländer.**

I undantagsfall får ovannämnda passagerare som ännu inte är i besittning av ett **EU:s digitala covidcertifikat** inresa till Republiken Kroatien om de har:

- **ett negativt PCR-test eller [antigentest \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2, där snabbtestet måste vara med på EU:s lista över godkända test. Den listan är giltig i alla EU:s medlemsstater och utfärdas av Europeiska kommissionen. Vid anskaffande av snabbtestresultat från utlandet måste du visa testtillverkaren och/eller det kommersiella namnet på testet. Om du inte kan uppvisa testtillverkaren och/eller namnet, betraktas testet som ogiltigt för inresa till Republiken Kroatien. Du får inte presentera ett PCR-testresultat som är äldre än 72 timmar, eller ett snabbtestresultat som är äldre än 48 timmar vid tidpunkten för ankomsten till gränsövergångsstället.**
- **ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att du har fått två doser av ett av de vaccinen som används inom EU:s medlemsstater (Pfizer, Moderna, AstraZeneca, Gamaleya, Sinopharm). Du kan också visa ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att hen har fått en dos av endosvaccinet (Janssen/Johnson&Johnson) om 14 dagar har förflutit sedan vaccineringen;**
- **ett vaccinintyg för den första dosen av Pfizer-, Moderna- eller Gamaleyavaccinet, vilket möjliggör ankomst i Republiken Kroatien från tjugoandra till högst den fyrtioandra dagen sedan din vaccinering, dvs. den tjugoandra till högst den åttiofjärde dagen sedan din vaccinering med den första dosen av AstraZeneca vaccinet;**
- **EU:s digitala covidcertifikat om tillfrisknande från covid-19 och vaccinintyg för en vaccindos inom sex månader från sjukdomens början. Du måste ha fått vaccineringen inom 210 dagar före ankomsten till gränsövergångsstället;**
- **uppvisande av ett positivt PCR- eller snabbtestresultat, vilken bekräftar att du har tillfrisknat från infektion av SARS-CoV-2. Testet får inte vara äldre än 180 dagar, och måste vara äldre än 11 dagar från ankomsten till gränsövergångsstället. Du får också uppvisa ett läkarintyg om tillfrisknandet;**

- **eller ta ett PCR- eller [antigentest \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2 genast** vid inresan i Republiken Kroatien (på egen bekostnad). Du måste självisolera tills resultatet på testet blir negativt. Om du inte kan testas, måste du självisolera i tio (10) dagar.

Undantagen från ovannämnda skyldigheten är

- hälso- och sjukvårdspersonal, forskare inom hälso- och sjukvård samt personal inom äldreomsorgen;
- gränsarbetare;
- transportpersonal;
- diplomater, personal vid internationella organisationer och personer som bjudits in av internationella organisationer och vars fysiska närvaro krävs för att dessa organisationer ska fungera väl, militär personal och poliser samt biståndsarbetare och civilskyddspersonal när de utför sina uppgifter;
- transitpassagerare med skyldigheten att lämna Republiken Kroatien inom 12 timmar;
- personer som ska delta i utbildning;
- personer som reser på grund av trängande personliga/familjeskäl, yrkesmässiga skäl eller något annat ekonomiskt intresse, men vistas i Republiken Kroatien eller utanför Republiken Kroatien längre än 12 timmar.

Personer som tillhör en av de ovannämnda undantagen måste uppvisa giltig dokumentation som bevisar skälen till undantaget från skyldigheten att ha ett av de ovannämnda dokumenten i besittning/självisolera vid inresan i Republiken Kroatien.

Tredjelandsmedborgare

Tredjelandsmedborgare som inte är antingen familjemedlemmar som inte är medborgare i en Schengenstat och associerade länder eller på grund av Europarådets Direktiv 2003/109/EZ av den 25. november 2003. om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning och personer som härleder sin uppehållsrätt från andra EU:s direktiv eller nationell lagstiftning eller som innehar nationella viseringar för längre vistelse, med undantag för personer som avses i punkt 1. i detta beslut **får inresa till Republiken Kroatien bara för nödvändiga resor.**

Undantag från de ovannämnda resorna är:

8. hälso- och sjukvårdspersonal, forskare inom hälso- och sjukvård samt personal inom äldreomsorgen;
9. gränsarbetare (samt t ex idrottsmän enligt undantag för passagerare som reser inom EU eller EES);
10. transportpersonal;
11. diplomater, personal vid internationella organisationer och personer som bjudits in av internationella organisationer och vars fysiska närvaro krävs för att dessa organisationer ska fungera väl, militär personal och poliser samt biståndsarbetare och civilskyddspersonal när de utför sina uppgifter;
12. transitpassagerare med skyldighet att lämna Republiken Kroatien inom 12 timmar efter inresa;
13. personer som ska delta i utbildning;
14. sjömän; om de avser vistas i Republiken Kroatien längre än 12 timmar, får de inresa om de i sin besittning har:

- **ett negativt PCR-test eller [antigentest \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2, där snabbtestet måste vara med på [EU:s lista över godkända test. Den listan är giltig i alla EU:s medlemsstater och](#) utfärdas av Europeiska kommissionen. Vid anskaffande av snabbtestresultat från utlandet måste du visa testtillverkaren och/eller det kommersiella namnet på testet. Om du inte kan uppvisa testtillverkaren och/eller namnet, betraktas testet som ogiltigt för inresa till Republiken Kroatien. Du får inte presentera ett PCR-testresultat som är äldre än 72 timmar, eller ett snabbtestresultat som är äldre än 48 timmar**
- **ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att du har fått två doser av ett av de vaccin som används inom EU:s medlemsstater om 14 dagar har förflutit sedan vaccineringen eller en dos av endosvaccinet (Janssen/Johnson&Johnson);**
- **EU:s digitala covidcertifikat om tillfrisknande från covid-19 och vaccinintyg för en vaccindos inom sex månader från sjukdomens början. Du måste ha fått vaccineringen inom 210 dagar före ankomsten till gränsövergångsstället;**
- uppvisande av ett positivt PCR- eller snabbtest, vilket bekräftar att du har tillfrisknat från infektion av SARS-CoV-2. Testet får inte vara äldre än 180 dagar, och måste vara

äldre än 11 dagar från ankomsten till gränsövergångsstället. Du får också uppvisa ett läkarintyg om tillfrisknandet;

- eller ta PCR- eller antigen test (snabbtest) för SARS-CoV-2 genast vid inresan i Republiken Kroatien (på egen bekostnad). Du måste självisolera tills testresultatet blir negativt;

- **Om du inte kan testas, måste du självisolera i tio (10) dagar.)**

8. Personer som reser för turism och har bevis på utbetalning till ett hotell, campingplats, privat uthyrare, hyrt fartyg och annan turistlogi samt de som äger hus eller båtar i Republiken Kroatien får inresa till Republiken Kroatien om de i sin besittning har:

- **ett negativt PCR-test eller [antigen test \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2, där snabbtestet måste vara med på [EU:s lista över godkända test](#). Den listan är giltig i alla EU:s medlemsstater och utfärdas av Europeiska kommissionen. Vid anskaffande av snabbtestresultat från utlandet måste du uppvisa testtillverkaren och/eller det kommersiella namnet på testet. Om du inte kan uppvisa tillverkaren och/eller namnet, betraktas testet som ogiltigt för inresa till Republiken Kroatien. Du får inte presentera ett PCR-testresultat som är äldre än 72 timmar, eller ett snabbtestresultat som är äldre än 48 timmar**
- ett vaccintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att du har fått två doser av ett av de vaccinen som används inom EU:s medlemsstater. Du kan också uppvisa ett vaccintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att hen har fått en dos av endosvaccinet (Janssen/Johnson&Johnson) om 14 dagar har förflutit sedan vaccineringen.
- **EU:s digitala covidcertifikat om tillfrisknande från covid-19 och vaccintyg för en vaccindos inom sex månader från sjukdomens början. Du måste ha fått vaccineringen inom 210 dagar före ankomsten till gränsövergångsstället.**
- uppvisande av ett positivt PCR- eller snabbtest, vilket bekräftar att du har tillfrisknat från infektion av SARS-CoV-2. Testet får inte vara äldre än 180 dagar, och måste vara äldre än 11 dagar från ankomsten till gränsövergångsstället. Du får också uppvisa ett läkarintyg om tillfrisknandet;
- eller ta en PCR- eller antigen test (snabbtest) för SARS-CoV-2 genast vid inresan i Republiken Kroatien (på egen bekostnad). Du måste självisolera tills resultatet på testet blir negativt.
- **Om du inte kan testas, måste du självisolera i tio (10) dagar.)**

9. Personer som reser på grund av trängande personliga/familjeskäl, yrkesmässiga skäl eller något annat ekonomiskt intresse; **får vistas i Republiken Kroatien längre än 12 timmar**, om de i sin besittning har:

- **ett negativt PCR-test eller [antigentest \(snabbtest\)](#) för SARS-CoV-2**, där snabbtestet måste vara med på [EU:s lista över godkända test](#). Den listan är giltig i [alla EU:s medlemsstater och](#) utfärdas av Europeiska kommissionen. Vid anskaffande av snabbtestresultat från utlandet måste du uppvisa testtillverkaren och/eller det kommersiella namnet på testet. Om du inte kan uppvisa testtillverkaren och/eller namnet, betraktas testet som ogiltigt för inresa till Republiken Kroatien. Du får inte presentera ett PCR-testresultat som är äldre än 72 timmar, eller ett snabbtestresultat som är äldre än 48 timmar
- ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att du har fått två doser av ett av de vaccinen som används inom EU:s medlemsstater. Du kan också uppvisa ett vaccinintyg som inte får vara äldre än 210 dagar och bekräftar att hen har fått en dos av endosvaccinet (Janssen/Johnson&Johnson) om 14 dagar har förflutit sedan vaccineringen;
- **EU:s digitala covidcertifikat om tillfrisknande från covid-19 och vaccinintyg för en vaccindos inom sex månader från sjukdomens början. Du måste ha fått vaccineringen inom 210 dagar före ankomsten till gränsövergångsstället.**
- uppvisande av ett positivt PCR- eller snabbtest, vilket bekräftar att du har tillfrisknat från infektion av SARS-CoV-2. Testet får inte vara äldre än 180 dagar, och måste vara äldre än 11 dagar från ankomsten till gränsövergångsstället. Du får också uppvisa ett läkarintyg om tillfrisknandet;
- eller ta en PCR- eller antigen test (snabbtest) ör SARS-CoV-2 genast vid inresan i Republiken Kroatien (på egen bekostnad). Du måste självisolera tills resultatet på testet blir negativt.
- **Om du inte kan testas, måste du självisolera i tio (10) dagar.**

4.2 Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju

MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I SPORTA

510

Na temelju članka 65. stavka 2. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine«, broj 87/2008., 86/2009., 92/2010., 105/2010., 90/2011., 5/2012., 16/2012., 86/2012., 126/2012., 94/2013. i 152/2014.), ministar znanosti, obrazovanja i sporta donosi

PRAVILNIK

O OSNOVNOŠKOLSKOM I SREDNJOŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU
UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

PREDMET PRAVILNIKA

Članak 1.

(1) Ovim pravilnikom utvrđuju se vrste teškoća učenika s teškoćama u razvoju na temelju kojih učenici ostvaruju pravo na primjerene programe školovanja i primjerene oblike pomoći školovanja.

(2) Vrste teškoća iz stavka 1. ovog članka, primjeren program školovanja i primjeren oblik pomoći za pojedinog učenika s teškoćama u razvoju utvrđuje stručno povjerenstvo nadležno za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta u uredu državne uprave u županiji nadležnom za poslove obrazovanja odnosno Gradskom uredu Grada Zagreba nadležnom za poslove obrazovanja (u daljnjem tekstu: Ured).

(3) Izrazi koji se u ovom pravilniku koriste za osobe u muškom rodu neutralni su i odnose se na muške i ženske osobe.

I. OPĆE ODREDBE

Članak 2.

(1) Primjereni programi i oblici odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju ostvaruju se uz programsku i profesionalnu potporu te pedagoško-didaktičku prilagodbu.

(2) Učenik s teškoćama u razvoju (u daljnjem tekstu: učenik) je učenik čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo puno, učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s ostalim učenicima, a proizlaze iz:

- tjelesnih, mentalnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i poremećaja funkcija,
- kombinacije više vrsta gore navedenih oštećenja i poremećaja.

(3) Odgoj i obrazovanje učenika temelji se na načelima prihvaćanja različitosti učenika, prihvaćanja različitih osobitosti razvoja učenika, osiguravanja uvjeta i potpore za ostvarivanje maksimalnoga razvoja potencijala svakoga pojedinog učenika, izjednačavanja mogućnosti za postizanje najvećega mogućeg stupnja obrazovanja te osiguravanja odgoja i obrazovanja učenika što bliže njegovu mjestu stanovanja.

(4) Orijentacijska lista vrsta teškoća (Prilog 1. sastavni je dio ovog pravilnika i svrha joj je definirati orijentacijske skupine i podskupine teškoća u svrhu definiranja programske i profesionalne potpore primjerene potrebama učenika.

(5) Svi sudionici odgojno-obrazovnoga procesa i pružatelji profesionalne potpore obvezni su u radu i u korištenju dobivenih podataka i rezultata poštovati stručne i etičke norme te osigurati tajnost prikupljenih podataka radi zaštite prava i interesa učenika.

II. PROGRAMSKA POTPORA

Članak 3.

(1) Programska potpora obuhvaća različite vrste primjerenih programa odgoja i obrazovanja, dodatne odgojno-obrazovne i rehabilitacijske programe te privremene oblike odgoja i obrazovanja koji se provode u školama i drugim javnim ustanovama koje provode djelatnost odgoja i obrazovanja (u daljnjem tekstu: škola), a sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost ministarstva nadležnog za obrazovanje (u daljnjem tekstu: Ministarstvo).

(2) Primjerene programe odgoja i obrazovanja, dodatne odgojno-obrazovne i rehabilitacijske programe utvrđuje Stručno povjerenstvo Ureda u postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta/učenika (Obrazac 1.).

(3) Primjereni program odgoja i obrazovanja je nastavni plan i program i/ili kurikulum koji omogućava odgojno-obrazovno napredovanje učenika poštujući specifičnosti njegove utvrđene teškoće, specifičnosti njegova funkcioniranja i njegove odgojno-obrazovne potrebe.

(4) Primjereni programi odgoja i obrazovanja učenika su:

- redoviti program uz individualizirane postupke,
- redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke,
- posebni program uz individualizirane postupke,
- posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

(5) Primjereni programi odgoja i obrazovanja ostvaruju se u:

- redovitome razrednom odjelu,
- dijelom u redovitome, a dijelom u posebnome razrednom odjelu,
- posebnome razrednom odjelu,
- odgojno-obrazovnoj skupini.

(6) Dodatni odgojno-obrazovni i rehabilitacijski programi koji se određuju kao dio primjerenoga programa odgoja i obrazovanja učenika su:

- program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka,
- program produženoga stručnog postupka,
- rehabilitacijski programi.

(7) Primjereni program odgoja i obrazovanja učenika u školi ostvaruje se u razrednim odjelima i odgojno-obrazovnim skupinama strukturiranim prema dobi učenika i vrsti primjerenoga programa odgoja i obrazovanja.

(8) Privremeni oblici odgoja i obrazovanja su:

- nastava u kući,
- nastava u zdravstvenoj ustanovi,
- nastava na daljinu.

III. PRIMJERENI PROGRAMI OSNOVNOG I SREDNJEG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Članak 4.

- (1) Primjerene programe osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja utvrđuje Stručno povjerenstvo Ureda.
- (2) Pri utvrđivanju primjerenoga programa obrazovanja uzima se u obzir nalaz i mišljenje iz drugih postupaka utvrđivanja teškoća i razina potrebne potpore te sva medicinska, psihološka, edukacijsko-rehabilitacijska i druga dokumentacija koju roditelj/skrbnik podnese.
- (3) Na prijedlog Stručnog povjerenstva Ureda, rješenje o primjerenom programu obrazovanja donosi Ured.
- (4) Rješenje o primjerenome programu obrazovanja u izreci obvezno treba sadržavati ime i prezime učenika, ime i prezime roditelja/skrbnika, datum rođenja, OIB učenika, adresu prebivališta i/ili boravišta učenika, primjereni program obrazovanja koji uključuje i oblike iz članka 3. stavka 5. ovog pravilnika. U izreci rješenja također moraju biti navedeni dodatni odgojno-obrazovni i rehabilitacijski programi ako su određeni tijekom postupka utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, kao i naznaku odnosi li se primjereni program na pojedine nastavne predmete (navesti ih) ili se odnosi na cjelokupni nastavni plan i program/kurikulum.
- (5) Obrazloženje rješenja o primjerenome programu obrazovanja treba sadržavati naziv podnositelja koji je zatražio utvrđivanje primjerenoga programa obrazovanja, Stručno povjerenstvo Ureda koje je predložilo primjeren program obrazovanja, oznaku skupine i podskupine vrste/a teškoće/a iz Orijentacijske liste vrsta teškoća te prijedlog potrebne pedagoško-didaktičke prilagodbe.
- (6) U obrazloženju rješenja o primjerenom programu obrazovanja treba navesti i najbližu školu učenikovu prebivalištu/boravištu, koja provodi utvrđeni primjereni program obrazovanja u koju se učenik upisuje, kao i školu u kojoj će se provoditi rehabilitacijski program.
- (7) Škola je dužna u najkraćem roku osigurati nužnu pedagoško-didaktičku prilagodbu potrebnu učeniku sukladno njegovim potrebama iz članka 13. ovog pravilnika te kontinuirano pratiti rezultate odgoja i obrazovanja učenika.
- (8) Stručno povjerenstvo osnovne škole zaduženo za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta, kao i stručni suradnici i nastavnici srednje škole kada procijene da postoji potreba predlažu Stručnom povjerenstvu Ureda utvrđivanje primjerenog programa obrazovanja ili ukidanje rješenja o primjerenom programu obrazovanja.

(9) Iznimno od rokova propisanih drugim provedbenim propisima, djeca s već utvrđenim teškoćama u razvoju trebaju pristupiti utvrđivanju psihofizičkog stanja zbog upisa u prvi razred osnovne škole u vremenu od 1. veljače do 15. travnja kako bi im se pravovremeno odredila programska i profesionalna potpora.

Redoviti program uz individualizirane postupke

Članak 5.

(1) Redoviti program uz individualizirane postupke određuje se učenicima koji s obzirom na vrstu teškoće mogu svladavati redoviti nastavni plan i program/kurikulum bez sadržajnog ograničavanja, ali su im zbog specifičnosti u funkcioniranju potrebni individualizirani postupci u radu.

(2) Individualizirani postupci omogućavaju različite oblike potpore, prema potrebama učenika, i to s obzirom na: samostalnost učenika; vrijeme rada; metode rada; provjeravanje vještina, znanja i sposobnosti učenika; praćenje i vrednovanje postignuća učenika; aktivnost učenika; tehnološka, didaktička i/ili rehabilitacijska sredstva za rad i primjerene prostorne uvjete.

(3) Individualizirani postupci mogu biti iz jednog, više ili svih predmeta te za svakoga pojedinog učenika iz stavka 2. ovog članka trebaju biti razrađeni kao pisani dokument, a izrađuju ga učitelji/nastavnici u suradnji sa stručnim suradnicima škole te su ga dužni dati na uvid roditelju/skrbniku učenika tijekom prve polovice polugodišta.

(4) Redoviti program uz individualizirane postupke provodi se u redovitome razrednom odjelu škole, a provode ga učitelji/nastavnici koji izvode nastavu i ostalim učenicima u tom razrednom odjelu.

(5) Redoviti program uz individualizirane postupke može se provoditi i u posebnome razrednom odjelu škole kada su učeniku, s obzirom na vrstu teškoća i specifičnosti funkcioniranja koje ugrožavaju njegovu osobnu sigurnost ili sigurnost drugih učenika, potrebni posebni uvjeti odgoja i obrazovanja.

(6) Program iz stavka 5. ovog članka provodi se u školama sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva.

(7) Redoviti program uz individualizirane postupke u školi, koja ima suglasnost ministarstva za osiguravanje posebnih uvjeta odgoja i obrazovanja, može se odrediti učenicima kojima su, s obzirom na vrstu teškoće i specifičnosti funkcioniranja, potrebni posebni uvjeti odgoja i obrazovanja, a oni se ponajprije odnose na višegodišnju habilitaciju/rehabilitaciju učenika.

Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke

Članak 6.

(1) Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke određuje se učenicima koji s obzirom na vrstu teškoće ne mogu svladavati nastavni plan i program/kurikulum bez sadržajnog ograničavanja te im je zbog specifičnosti u funkcioniranju potreban individualizirani pristup u radu i sadržajna prilagodba.

(2) Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke je redoviti program koji se sadržajno i metodički prilagođava učeniku.

(3) Sadržajna prilagodba podrazumijeva individualiziranu prilagodbu nastavnih sadržaja redovitog programa sukladno sposobnostima i sklonostima učenika, a zahtijeva smanjivanje opsega nastavnih sadržaja. Opseg nastavnih sadržaja može se umanjiti do najniže razine usvojenosti obrazovnih postignuća propisanih nastavnim planom i programom/kurikulumom za razred u koji je učenik uključen, a iznad razine posebnog programa.

(4) Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke može biti iz jednog, više ili svih predmeta, a izrađuju ga kao pisani dokument učitelji/nastavnici za svaki pojedini nastavni predmet u suradnji sa stručnim suradnicima škole te su ga dužni dati na uvid roditelju/skrbniku učenika tijekom prve polovice polugodišta.

(5) Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke provodi se u redovitome razrednom odjelu škole, a provode ga učitelji/nastavnici koji izvode nastavu i ostalim učenicima u tom razrednom odjelu.

(6) Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke može se provoditi i u posebnome razrednom odjelu škole kada su učeniku, s obzirom na vrstu teškoća i specifičnosti funkcioniranja koje ugrožavaju njegovu osobnu sigurnost ili sigurnost drugih učenika, potrebni posebni uvjeti odgoja i obrazovanja.

(7) Program iz stavka 6. ovog članka provodi se u školama sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva.

(8) Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke u školi, koja ima suglasnost ministarstva za osiguravanje posebnih uvjeta odgoja i obrazovanja, može se odrediti učenicima kojima su, s obzirom na vrstu teškoće i specifičnosti funkcioniranja, potrebni posebni uvjeti odgoja i obrazovanja, a oni se ponajprije odnose na višegodišnju rehabilitaciju/rehabilitaciju učenika.

Članak 7.

(1) Provedba programa iz članka 5. i 6. ovoga pravilnika u srednjoj školi odnosi se na sve obrazovne predmete, strukovne predmete i praktičnu nastavu.

(2) Prilagodba sadržaja srednjoškolskih programa mora učeniku omogućavati razinu usvojenosti programa potrebnu za polaganje državne mature i nastavak obrazovanja, stjecanje kompetencija potrebnih za pristup tržištu rada uz pridržavanje zahtjeva struke te se izrađuje u suradnji sa stručnjacima agencija nadležnih za odgoj i obrazovanje.

(3) Kada postoji potreba, Ministarstvo može učeniku, na zahtjev i prijedlog nastavničkog vijeća škole, a uz prethodnu savjetodavnu potporu agencija nadležnih za obrazovanje odobriti svladavanje nastavnoga programa u produljenom trajanju na način da se nastavno gradivo predviđeno za jednu školsku godinu može završiti u dvije školske godine.

(4) Zahtjev iz stavka 3. ovog članka može biti odobren najviše dva puta tijekom srednjoškolskog obrazovanja učenika.

Posebni program uz individualizirane postupke

Članak 8.

(1) Posebni program uz individualizirane postupke čini posebno strukturirani sadržaj nastavnih planova i programa/kurikuluma izrađen prema mogućnostima i sposobnostima učenika.

(2) Posebni program uz individualizirane postupke određuje se učenicima koji s obzirom na njihovo funkcioniranje uvjetovano vrstom teškoće i/ili postojanje više vrsta teškoća ne mogu svladavati redoviti program uz individualizirane postupke ili redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke.

(3) Posebni program uz individualizirane postupke može biti iz svih ili pojedinih predmeta. Ako je samo iz pojedinih predmeta, tada učenik ostale predmete prema svojim sposobnostima svladava po redovitome programu uz individualizirane postupke ili redovitome programu uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke.

(4) Posebni program uz individualizirane postupke iz svih predmeta provodi se u posebnim razrednim odjelima škole, a provodi ga edukacijski rehabilitator i učitelj/nastavnik sukladno Zakonu i provedbenom propisu koji propisuje odgovarajuću vrstu obrazovanja učitelja, nastavnika i stručnih suradnika.

(5) Posebni program uz individualizirane postupke iz pojedinih predmeta provodi se u posebnim razrednim odjelima, dok se redoviti program uz individualizirane postupke ili redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke iz ostalih predmeta provodi u redovitome razrednom odjelu. Matični razredni odjel učenika je onaj razredni odjel u kojem učenik svladava više od 70% nastavne satnice obrazovnih programa.

(6) Posebni programi uz individualizirane postupke provode se u školama sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva.

(7) Iznimno, posebni program uz individualizirane postupke može se izvoditi i u redovitome razrednom odjelu škole ako na području jedinice lokalne samouprave nije ustrojen posebni razredni odjel, a provodi ga učitelj/nastavnik uz savjetodavnu potporu stručnih suradnika škole i/ili stručnoga tima iz članka 21. ovog pravilnika.

Posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke

Članak 9.

(1) Posebni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke je program koji se provodi u odgojno-obrazovnoj skupini kao obvezno osnovno obrazovanje koji s obzirom na funkcionalne sposobnosti učenika ima za cilj osposobiti učenika za najjednostavnije aktivnosti svakodnevnoga života i rada, a provodi se od 6. do 21. godine života.

(2) Učenik završnoga razreda osnovnoškolskoga posebnog programa uz individualizirane postupke, ako nije u mogućnosti nastaviti srednjoškolsko obrazovanje po posebnom programu, uz individualizirane postupke može nastaviti osnovno školovanje u posebnome

programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke, ali najdulje do 21. godine života odnosno do završetka nastavne godine u kojoj navršava 21 godinu.

(3) Za učenika iz stavka 2. ovog članka, Stručno povjerenstvo škole prema mjestu stanovanja učenika dužno je, tijekom učenikova pohađanja završnog razreda osnovne škole, pribaviti mišljenje službe za profesionalno usmjeravanje zavoda za zapošljavanje te pokrenuti postupak utvrđivanja primjerenoga programa u svrhu uključivanja učenika u posebni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

(4) Za učenika srednje škole koji zbog promjena u psihofizičkom stanju nije u mogućnosti nastaviti srednjoškolsko obrazovanje ni po jednom programu osim po posebnom programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke, nastavničko vijeće srednje škole dužno je pokrenuti postupak utvrđivanja primjerenoga programa u svrhu uključivanja učenika u taj program.

(5) Posebni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke provodi se u odgojno-obrazovnim skupinama u školama sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva, a izvodi ga edukacijski rehabilitator i učitelj/nastavnik sukladno Zakonu i provedbenome propisu koji propisuje odgovarajuću vrstu obrazovanja učitelja, nastavnika i stručnih suradnika.

IV. DODATNI ODGOJNO-OBRAZOVNI I REHABILITACIJSKI PROGRAMI

Program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka

Članak 10.

(1) Program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka sastoji se od posebnih edukacijsko-rehabilitacijskih sadržaja koji se različitim postupcima provode u svrhu uspješnijeg usvajanja nastavnih sadržaja.

(2) Program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka osigurava se svim učenicima koji svladavaju poseban program uz individualizirane postupke i potrebna im je dodatna pomoć edukacijskoga rehabilitatora tijekom odgojno-obrazovnoga procesa.

(3) Program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka provodi edukacijski rehabilitator radom u manjim skupinama u školi prema potrebama učenika, ako nije moguće osigurati produženi stručni postupak.

(4) Program se ostvaruje sukladno školskom kurikulumu, a plan je određen nastavnim planovima i programima/kurikulumima odgoja i obrazovanja.

Program produženoga stručnog postupka

Članak 11.

(1) Program produženoga stručnog postupka sastoji se od pomoći u učenju, edukacijsko-rehabilitacijskih programa, strukturiranih slobodnih aktivnosti, kreativnih radionica i izvannastavnih aktivnosti.

(2) Produženi stručni postupak organizira se u odgojno-obrazovnim skupinama organiziranim prema obrazovnim potrebama i interesima učenika prije i/ili poslije redovite nastave u školama sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva, a provodi ga stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskoga profila u opsegu svoje stručnosti: edukacijski rehabilitator, logoped ili socijalni pedagog.

(3) Program produženoga stručnog postupka određuje se školskim kurikulumom, a plan je određen nastavnim planovima i programima/kurikulumima odgoja i obrazovanja.

Ministeriet för vetenskap, utbildning och idrott

510

Enligt artikel 65. andra stycket i Föreskriften om grundskole- och gymnasieutbildning och fostran (»Narodne novine«, nummer 87/2008., 86/2009., 92/2010., 105/2010., 90/2011., 5/2012., 16/2012., 86/2012., 126/2012., 94/2013. och 152/2014.), antar ministern för utbildning, vetenskap, forskning och idrott

FÖRESKRIFTEN

OM GRUNDSKOLE- OCH GYMNASIEUTBILDNING OCH fostran FÖR ELEVER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR

FÖRESKRIFTEN OMFATTAR

Artikel 1

(1) Härigenom fastställs typer av funktionsnedsättningar enligt vilka elever får rätt till särskild undervisning och skolhjälp.

(2) Typer av funktionsnedsättningar som avses i punkt 1. i den här artikeln. Särskild undervisning och skolhjälp program för enskilda elever med funktionsnedsättningar fastställs av en expertpanel som är behörig att bestämma barnets mentala och kroppsliga funktioner. Panelmötena ska hållas i det statliga förvaltningsorganet på regionnivån som är ansvarigt för utbildningsfrågor dvs. Utbildningskontoret i Zagreb (nedan kallat: Kontoret).

(3) Uttryck i maskulin form som används i den föreskriften är könsneutrala och berör både män och kvinnor.

I. ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 2

(1) Program för särskild undervisning och fostran för elever med funktionsnedsättningar ska utföras med programstöd och professionellt stöd samt pedagogisk och didaktisk anpassning.

(2) En elev med funktionsnedsättningar (nedan kallad: eleven) är en elev vars kapacitet i kombination av olika hinder motverkar deras fulla och äkta deltagande i fostrans- och utbildningsprocessen med andra elever. De nedsättningarna är resultat av:

- fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska samt funktionella nedsättningar,
- en kombination av flera av de ovannämnda nedsättningarna och störningarna.

(3) Elevers fostran och utbildning grundas på främjandet av acceptans av elevernas mångfald, deras olika särdrag i utvecklingen, säkerställandet av förutsättningar och stöd till att utnyttja varje elevs potential på bästa sätt, likställandet av alternativ för att uppnå den högsta möjliga utbildningsnivån samt säkerställandet av fostran och utbildning så nära elevens boställningsort som möjligt.

(4) Riktlinjer för typer av nedsättningar (Bilaga 1) är en integrerad del av den här föreskriften och ska definiera orienteringsgrupper och undergrupper av nedsättningar. Syftet med detta är att definiera programstöd och professionellt stöd som motsvarar elevernas behov.

(5) Samtliga deltagare i fostrans- och utbildningsprocessen och professionella stödgivare måste arbeta och använda de uppgifter och resultat som erhållits enligt yrkesmässiga och etiska normer samt iaktta tystnadsplikt beträffande all information för att skydda elevernas rättigheter och intressen.

II. PROGRAMSTÖD

Artikel 3

(1) Programstöd omfattar olika typer av program för särskild undervisning och fostran, tilläggsprogram för fostran, utbildning och rehabilitering samt tillfällig fostran och utbildning i skolor och andra offentliga utbildningsinstitutioner (nedan kallade: skola). Programstöd genomförs enligt Skolnätverken eller med utbildningsministeriets medgivande (nedan kallat: Ministeriet).

(2) Det särskilda fostrans- och utbildningsprogrammet, tilläggsprogrammet för fostran, utbildning och rehabilitation fastställs av Kontorets expertpanel vid fastställandet av barnets/elevens fysiska och psykiska tillstånd (Blankett 1).

(3) Det särskilda fostrans- och utbildningsprogrammet är ett program och/eller läroplan som möjliggör för eleven att uppnå fostran- och utbildningsframsteg som motsvarar elevens fastställda nedsättningar, funktionssärdrag samt fostrans- och utbildningsbehov.

(4) Särskilda fostrans- och utbildningsprogram är:

- ett ordinarie program med individanpassade processer,
- ett ordinarie program med innehållsanpassning och individanpassande processer,
- särskiltprogram med individanpassande processer,
- särskiltprogram för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade processer.

(5) Särskilda fostrans- och utbildningsprogram realiserar i:

- en ordinarie klass,
- delvist i en ordinarie och delvist i en särskild klass,
- en särskild klass,

– utbildningsgrupp.

(6) Tilläggsprogram för fostran, utbildning och rehabilitering som fastställs som en del av ett särskilt fostrans- och utbildningsprogram är

– ett edukativt och rehabiliteringsfokuserat procedurprogram,

– ett utökat expertförfarandesprogram,

– rehabiliteringsprogram.

(7) Särskilda fostrans- och utbildningsprogram för skolelever realiserar i klasser och undervisningsgrupper. De klasser och grupperna struktureras enligt elevernas ålder och typen av särskilt undervisningsprogram de behöver.

(8) Tillfälliga fostrans- och utbildningsformer:

– hemundervisning,

– undervisning i sjukvårdsinrättningar,

– distansundervisning.

III. SÄRSKILDA GRUNDSKOLE- OCH GYMNASIEUTBILDNINGSPROGRAM

Artikel 4

(1) Särskilda grundskole- och gymnasieutbildningsprogram fastställs av Kontorets expertpanel.

(2) Vid fastställandet av särskilda utbildningsprogram skall hänsyn tas till fynd och yttranden baserade på andra processer för bestämelse av nedsättningar, nödvändiga stödnivåer samt all dokumentation som lämnats in av föräldern/förmyndaren. Den dokumentationen gäller elevens fysiska och psykiska hälsa, utbildning, rehabilitering osv.

(3) Expertpanelen får uppvisa förslag om något särskilt utbildningsprogram för Kontoret att bestämma.

(4) Beslutet om särskild undervisning måste uppge elevens fullständiga namn, förälderns/förmyndarens fullständiga namn, födelsedatum, elevens personliga identifieringsnummer (OIB), elevens hemvist eller bostad, särskilda utbildningsprogrammet inkl. typer från artikel 3. punkt 5 i den här föreskriften. Beslutet måste också innehålla

tilläggsprogram för fostran, utbildning och rehabilitering som bestämdes under processen att bestämma barnets fysiska och psykiska tillstånd. Beslutet måste också innehålla uppteckningen om särskiltprogrammet och om det omfattar enskilda ämnen (måste nämnas vilka) eller hela läroplanen.

(5) Redogörelsen av beslutet om specialutbildningsprogrammet borde nämna den sökanden som krävt särskiltprogramsbestämmelse, Kontorets expertpanel som föreslog ett särskilt utbildningsprogram, koden för nedsättningsgruppen eller undergruppen enligt Orienteringslistan över nedsättningar samt ett förslag för de nödvändiga pedagogiska och didaktiska anpassningarna.

(6) Redogörelsen av beslutet om särskiltutbildningsprogrammet borde också nämna skolan som är närmast elevens hemvist eller bostad och som verkställer det bestämde särskilda utbildningsprogrammet eleven deltar i, samt skolan som verkställer det bestämda rehabiliteringsprogrammet.

(7) Skolan måste så snabbt som möjligt säkerställa de nödvändiga pedagogiska och didaktiska anpassningarna som eleven behöver enligt artikel 13 i den här föreskriften. Skolan måste också löpande övervaka elevens fostrans- och utbildningsresultat.

(8) Grundskolans expertpanel, som ansvarar för bestämmelse av barnets fysiska och psykiska tillstånd, extern personal och gymnasielärare får föreslå till Kontorets expertpanel att fastställa eller avsluta ett speciellt undervisningsprogram om de tror att det behövs.

(9) Om inga andra utgångsdatum bestämdes i andra beslut borde barn med tidigare bestämda funktionsnedsättningar få tillgång till bestämmelsen av deras fysiska och psykiska tillstånd. Syftet med det är att barnet påbörjar grundskolan. Bestämmelsen hållas från den 1 februari till den 15 april för att i god tid fastställa programstöd och professionellt stöd.

Ordinarie program med individanpassade procedurer

Artikel 5

(1) Det ordinarie programmet med individanpassade procedurer bestäms för elever med funktionsnedsättningar som kan behärska det ordinarie materialet och läroplanen utan innehållsbegränsningar, men behöver individanpassade procedurer som följd av deras funktionssärdrag.

(2) Individanpassade procedurer möjliggör flera typer av stöd som motsvarar elevens behov, beroende på: elevens självständighet; arbetstidens längd; arbetsmetoder; granskning av elevens färdigheter, kunskap och förmåga; övervakning och bedömning av elevens framsteg; elevens aktivitet; teknologiska, didaktiska och/eller rehabiliteringsbaserade och särskilda utrymmet.

(3) Individanpassande procedurer får användas i ett, flera eller alla ämnen för varje typ av elev i punkt 2. i denna artikel. Lärare borde samarbeta med skolans externa personal för att presentera ett skriftligt dokument om de här procedurerna. Dokumenten måste visas för föräldern/förmyndaren under den första hälften av terminen.

(4) Det ordinarie programmet med individanpassade procedurer genomförs i skolans ordinarie klass av lärare som undervisar andra elever i denna klass.

(5) Det ordinarie programmet med individanpassade procedurer kan också genomföras i en särskiltklass. Det händer när elevens typ av funktionsnedsättningar och särdrag innebär ett hot mot hans eller andra elevers säkerhet. I dessa fall behöver eleven särskilda fostrans- och utbildningsvillkor.

(6) Programmet i punkt 5 i denna artikeln genomförs i skolor enligt Skolnätverken eller med Ministeriets medgivande.

(7) Det ordinarie programmet med individanpassade procedurer kan genomföras i en skola som har Ministeriets godkännande för att säkerställa särskilda fostrans- och utbildningsvillkor. Programmet får bestämmas för elever som behöver särskilda fostrans- och utbildningsvillkor på grund av deras funktionsnedsättningar och särdrag. Dessa villkor är fokuserade på elevers fleråriga habilitering/rehabilitering.

Det ordinarie programmet med innehållsanpassning och individanpassade procedurer

Artikel 6

(1) Det ordinarie programmet med innehållsanpassning och individanpassade procedurer bestäms för elever som inte kan lära sig enligt läroplanen på grund av sina nedsättningsrutan svårigheter. De eleverna behöver individanpassade arbetsmetoder och innehållsanpassning på grund av deras funktionssärdrag.

- (2) Det ordinarie programmet med innehållsanpassning och individanpassade procedurer är ett ordinarie program som anpassar innehållet och metoder till den eleven som behöver den.
- (3) Innehållsanpassning omfattar individfokuserade anpassningar av kursmaterial enligt elevens kunskaper och förmågor samt minskningar av kursmaterialets innehåll. Kursmaterialets innehåll kan minskas till den lägsta utbildningsnivån enligt läroplanen för elevens klass, men måste vara högre än särskiltprogrammets nivå.
- (4) Det ordinarie programmet med innehållsanpassning och individanpassade processer får användas för ett, flera eller alla ämnen. Lärare för vart ämne borde samarbeta med skolans externa personal för att skapa ett skriftligt dokument. Dokumentet måste visas för elevens förälder/förmyndare under den första hälften av terminen.
- (5) Det ordinarie programmet med individanpassade procedurer genomförs i skolans ordinarie klass av lärare som undervisar andra elever inom denna klass.
- (6) Det ordinarie programmet med individanpassade procedurer kan också genomföras i en särskiltklass. Det händer när elevens typ av funktionsnedsättningar och särdrag innebär ett hot mot hens eller andra elevers säkerhet. I dessa fall behöver eleven särskilda fostrans- och utbildningsvillkor.
- (7) Programmet i punkt 6 i denna artikel genomförs i skolor enligt Skolnätverken eller med Ministeriets medgivande.
- (8) Ett ordinarie program med individanpassade procedurer kan genomföras i en skola som har Ministeriet godkännande för att säkerställa särskilda fostrans- och utbildningsvillkor. Programmet får bestämmas för elever som behöver särskilda fostrans- och utbildningsvillkor på grund av deras funktionsnedsättningar och särdrag. Dessa villkor är fokuserade på elevers fleråriga habilitering/rehabilitering.

Artikel 7

- (1) Genomförandet av programmet i artiklarna 5 och 6 i denna föreskrift i gymnasier omfattar alla utbildnings- och yrkesinriktade ämnen samt praktisk undervisning.
- (2) Innehållsanpassning i gymnasieprogram måste möjliggöra för eleverna att uppnå utbildningsresultat på den nödvändiga nivån för att klara *državna matura*, ett prov på nationell nivå, och fortsätter deras utbildning. Det måste också möjliggöra för eleverna att uppfylla

kompetenskraven för tillgång till arbetsmarknaden och deras yrke Programmet för innehållsanpassning utvecklas i samarbete med experter från utbildningsorganisationer.

(3) När det finns behov kan Ministeriet godkänna förlängning av programmet. Om utbildningsorganisationer ger deras rådgivningsstöd, får skolans lärarråd ansöka om att eleven får lära sig klassmaterialet avsett för ett läsår under två läsår.

(4) Ansökan i punkt 3 i denna artikel får inte godkännas mer än två gånger under elevens gymnasieutbildning.

Det särskilda programmet med individanpassade procedurer

Artikel 8

(1) Det särskilda programmet med individanpassade procedurer omfattar en särskild struktur för läroplaner och är baserad på elevens kapacitet och kunskaper.

(2) Det särskilda programmet med individanpassade procedurer bestäms för elever med funktionsnedsättningar eller flera nedsättningstyper som kan inte behärska det ordinarie programmet varken med individanpassade procedurer eller med innehållsanpassning och individanpassade procedurer.

(3) Det särskilda programmet med individanpassade procedurer kan användas vid alla eller några ämnen. Om det användas bara för enskilda ämne får eleven behärska andra ämne enligt sina kunskaper och det ordinarie programmet med individanpassade procedurer eller det ordinarie programmet med innehållsanpassning och individanpassade procedurer.

(4) Det särskilda programmet med individanpassade procedurer genomförs i särskiltklasser av en pedagog för rehabilitering och läraren enligt Föreskriften och tillämpningsföreskrifter som bestämmer den lämpliga utbildningen för lärare och extern personal.

(5) Det särskilda programmet med individanpassade procedurer för enskilda ämnen genomförs i särskiltklasser, och det ordinarie programmet med individanpassade procedurer eller det ordinarie programmet med innehållsanpassning och individanpassade procedurer för resten av ämnen genomförs i den ordinarie klassen. Elevens hemklass är den klass i vilken eleven behärskar mer än 70% av utbildningsdagordningen.

(6) Särskilda program med individanpassade procedurer genomförs i skolor enligt Skolnätverken eller med Ministeriets medgivande.

(7) I undantagsfall får det särskilda programmet med individanpassade procedurer genomförs också i den ordinarie klassen om det inte finns någon särskiltklass inom självförvaltningsenheten. Det särskilda programmet genomförs av läraren med rådgivningsstöd från skolans externa personal och/eller den expertgruppen som finns i artikel 21 i den här föreskriften.

Särskiltprogrammet för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade processer

Artikel 9

(1) Särskiltprogrammet för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade procedurer är ett program som genomförs i en utbildningsgrupp som obligatorisk grundläggande utbildning. Denna utbildning har som syfte att möjliggöra de enklaste vardagsaktiviteterna och arbete för en elev med funktionsnedsättningar. Den genomförs för elever mellan 6 och 21 års ålder.

(2) En elev som tillbringar sitt sista skolår i sin grundskolas särskiltprogram med individanpassade procedurer men inte kan fortsätta särskiltprogrammet i gymnasiet får fortsätta sin grundläggande utbildning genom särskiltprogrammet för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade processer. Det här särskiltprogrammet kan inte genomföras för elever äldre än 21 dvs. efter eleverna har fyllt 21 år och det skolåret har avslutats.

(3) Gällande elever som beskrivs i punkt 2 i denna artikel, måste skolans Expertpanel under elevens sista skolår i grundskolan och enligt elevens bosättningsort inhämta yrkesvägledning vid arbetsförmedlingens yttrande. Expertpanelen måste sedan framföra invändning för fastställande av särskiltprogrammet och ta med eleven i särskiltprogrammet för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade processer.

(4) Vissa elever kan bara fortsätta sin gymnasieutbildning genom särskiltprogrammet för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade processer på grund av förändringar i sina fysiska och psykiska tillstånd. Gymnasiets lärarråd måste framföra invändningen för fastställande av särskiltprogrammet för att ta med eleven i detta program.

(5) Särskiltprogrammet för förvärvande av kompetens för vardagsaktiviteter och arbete med individanpassade processer genomförs i utbildningsgrupper i skolor enligt Skolnätverket eller med ministeriets medgivande. Särskiltprogrammet genomförs av en pedagog för rehabilitering och läraren enligt Föreskriften och tillämpningsföreskrifter som bestämmer den lämpliga utbildningen för lärare och extern personal.

IV. SÄRSKILDA UTBILDNINGS- OCH REHABILITERINGSPROGRAM

Det edukativa och rehabiliteringsfokuserade procedurprogrammet

Artikel 10

(1) Det edukativa och rehabiliterings-fokuserade procedurprogrammet omfattar särskilda edukativa och rehabiliteringsfokuserade material som används vid olika procedurer för att hjälpa elever att behärska utbildningsmaterialet.

(2) Det edukativa och rehabiliterings-fokuserade procedurprogrammet säkerställs för alla elever som deltar i särskiltprogrammet med individanpassade procedurer och behöver ytterligare hjälp av en pedagog för rehabilitering under utbildningsprocessen.

(3) Det edukativa och rehabiliterings-fokuserade procedurprogrammet genomförs av en pedagog för rehabilitering genom arbete med små grupper i skolan enligt elevernas behov, om det inte är möjligt att säkerställa det utökade expertförfarandesprogrammet.

(4) Programmet realiseras enligt skolans kursplan och den kursplan fastställs av läroplaner samt fostran- och utbildningsprogram.

Det utökade expertförfarandesprogrammet

Artikel 11

(1) Det utökade expertförfarandesprogrammet omfattar hjälp med studier, edukativa och rehabiliteringsfokuserade program, strukturerade fritidsaktiviteter, skapande verksamhet och aktiviteter utanför läroplanen.

(2) Det utökade expertförfarandet organiseras i utbildningsgrupper organiserade enligt elevers utbildningsbehov och intresse. Grupperna samlas före och/eller efter ordinarie skolundervisning enligt Skolnätverket eller med ministeriets medgivande. Det utökade expertförfarandet genomförs av en utbildnings- eller rehabiliteringsexpert enligt sina kunskaper: en pedagog för rehabilitering, en talpedagog eller en socialpedagog.

(3) Det utökade expertförfarandesprogrammet fastställs genom skolans kursplan, och den kursplanen fastställs av läroplaner samt fostran- och utbildningsprogram.

5. Slutsats

Översättningsprocessen påverkas av många faktorer, från kulturell kontext som definierar administrativ stil till källtextförfattarens beslut om när parentes ska användas. Jag valde Venutis teori på grund av hans intresse för mötet mellan översättning och etik. Inkluderingen av hans kritikers perspektiv i följande utgåvor av hans bok visar att översättning är en dialog.

Jag valde mina texter enligt deras komplexitet och kapacitet för analys. Varje text presenterar en utmaning och varje lösning omfattar medvetenhet om både författarens prioriteringar och läsarens kunskaper. Olika strategier används för att skapa olika effekter – från arkaisering och tempusformer till administrativ stil och klartext.

Även om kampen att få bättre status är pågående, det ibland finns lite rum för intervention och synlighet. I detta fall kan vi lita på andra experter och deras kunskap för att bygga ett starkt system för textanalys oberoende av genre. Författare som Kadiu, Bassnett, Boase-Beaier, Polezzi och Kleberg knyter ihop etablerade teorier med ny och relevant information. Koncept som globalisering och maktförhållande kan både påverkas och vara påverkad av. Översättaren kan vara osynlig, men aldrig opolitisk. Effekten själv är mer synlig vid administrativa eller lagtexter, men även historiska romanser och artiklar om turism behåller en viktig roll i deras kulturs moment i tiden.

6. Källor

- Carlén, O. (1883). *Alf den starke*. Karl Gustafsson. <http://runeberg.org/coalfstark/0005.html> (besökt den 30 mars 2022)
- Europeiska unionen. (2015). *EUR-Lex - 32015D0528 - EN - EUR-Lex*. Europa.eu; Europeiska unionen. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32015D0528> (besökt den 31 mars 2022)
- Folkhälsomyndigheten — Myndigheten för folkhälsofrågor. (u.å.). www.folkhalsomyndigheten.se. <https://www.fohm.se/> (besökt den 31 mars 2022)
- Furuland, G. (2020, mars 2). *Maria Octavia Carlén*. Svenskt Kvinnobiografiskt Lexikon; Göteborgs Universitet. <https://www.skbl.se/sv/artikel/MariaOctaviaCarlen> (besökt den 6 april 2022)
- ODLUKA O PROGLAŠENJU ZAKONA O SUSTAVU CIVILNE ZAŠTITE, (2015). https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/DOKUMENTI_PREBACIVANJE/ZAKONI/Zakon%20o%20sustavu%20civilne%20zastite_NN82_2015.pdf (besökt den 30 mars 2022)
- Hrvatski jezični portal. (2021). *Frey*. Znanje.hr; Znanje. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFlvURA%3D&keyword=Frey (besökt den 6 april 2022)
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo. (2021). *Privremena zabrana i ograničenje prelaska preko graničnih prijelaza RH*. Koronavirus.hr; Hrvatski zavod za javno zdravstvo. <https://www.koronavirus.hr/privremena-zabrana-i-ogranicenje-prelaska-preko-granicnih-prijelaza-rh/733> (besökt den 31 mars 2022)
- Ingo, R. (2007) *Konsten att översätta: översättarens praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Josefsson, O. (2021). Ny framtid för turistsektorn. *Svenska Magasinet*. <https://svenskamagasinet.nu/article.php?articleid=3736> (besökt den 30 mars 2022)
- Kadiu, S. (2019). Visibility and Ethics: Lawrence Venuti's foreignizing approach. In *Reflexive Translation Studies: Translation as Critical Reflection*. UCL Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv6q5315.7> (besökt den 6 april 2022)

- Kleberg, L. (2001) *Översättaren som skådespelare*. Föreningen Dialoger.
- Komar, M. (2018). *Pleonazmi u administrativnom stilu hrvatskoga jezika* [Mastersarbete].
<https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:4260/preview> (besökt den 6 april 2022)
- Läroplan (Lgr11) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*. (u.å.).
 Www.skolverket.se; Skolverket.
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet> (besökt den 30 mars 2022)
- Marijanović - Borošak, Jelena. "Dragutin Zajc, neumorni kulturni djelatnik (1909. - 1997.)." *Cris*, vol. IX, br. 1, 2007, str. 120-127. <https://hrcak.srce.hr/20184>. (besökt den 30 mars 2022)
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnoga%20predmeta%20Hrvatski%20jezik%20za%20osnovne%20skole%20i%20gimnazije%20u%20RH.pdf> (besökt den 30 mars 2022)
- Narodne novine. (2015). *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*. Narodne-Novine.nn.hr; Narodne novine.
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html (besökt den 30 mars 2022)
- Stålhammar, M., 2015 *Att översätta är nödvändigt*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Svenska akademiens ordbok. (2013). *uv* | svenska.se. Svenska Akademiens Ordbok; Svenska akademien. <https://svenska.se/tre/?sok=uv&pz=1> (besökt den 6 april 2022)
- Svenskt Civilskydd AB. (2022). *Om - Svenskt Civilskydd, skyddsrum, statusbesiktning*.
 Www.svensktcivilskydd.se; Svenskt Civilskydd AB.
<https://www.svensktcivilskydd.se/om-oss> (besökt den 6 april 2022)
- Sveriges riksdag. (u.å.). *Ordbok*. Sveriges riksdag; Sveriges riksdag.
<https://www.riksdagen.se/sv/Sa-funkar-riksdagen/Ordbok/> (besökt den 30 mars 2022)

Sveriges riksdag. (2011). *Riksdagens protokoll*. Sveriges riksdag; Sveriges riksdag.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-201112108-torsdagen-den-3_GZ09108/html (besökt den 30 mars 2022)

Temple University College of Liberal Arts. (2022). *Lawrence Venuti*. Temple University; Temple University. <https://liberalarts.temple.edu/academics/faculty/venuti-lawrence> (besökt den 30 mars 2022)

Venuti, L. (1986). *The Translator's Invisibility* (Criticism, Spring, 1986, Vol. 28, No. 2 (Spring, 1986), pp. 179-212). Wayne State University Press.
<https://www.jstor.org/stable/23110425> (besökt den 6 april 2022)

Wollin, L., 2007 Öfversättaren i det nittonde seklet. I: Y. Lindqvist, ed., *Gränslösa texter*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.

HR (Ne)vidljivost prevoditelja u prijevodima kulturno (ne)obilježenih tekstova u pet prijevoda

Čin prevođenja poprište je susreta umjetnosti, pragmatičnosti i discipline. Mašta je obavezan mehanizam u službi očuvanja autorove vizije, no stvarnost donosi brojna ograničenja pri pronalaženju alternativnih rješenja raznih prijevodnih problema. Fokus ovog diplomskog rada je porijeklo nekog teksta i pitanje toga treba li činjenica da je prijevod biti vidljiva ili nevidljiva.

Teorija Lawrencea Venutija o prevoditeljevoj (ne)vidljivosti služi kao teorijska pozadina mom prijevodu pet tekstova. Ti se tekstovi razlikuju po temi, žanru i kulturnoj obilježenosti. U nekim tekstovima autorova kulturna pozadina jasno je vidljiva zbog uporabe referenci, objašnjenja u zagradama i slijeđenja jezičnih normi koje pobliže određuju tijekom kojeg je perioda u povijesti izvornog jezika tekst nastao. U drugim tekstovima obilježenost je manje vidljiva zbog namjerne prilagodbe konvencijama žanra ili političkih razloga, što može predstavljati problem ako prevoditelj *želi* pokazati da je tekst preveden.

Tijekom prevođenja ovih tekstova morala sam odgovoriti na pitanje toga treba li očuvati sve nijanse izvornog teksta bez prilagodbe novome kontekstu i time pokazati da je tekst prijevod ili proizvesti suptilan prijevod koji se stapa s normama ciljnog jezika i time izgubiti na značenju. Svaki prevedeni tekst popraćen je komentarima koji prikazuju argumente koji su oblikovali moj konačni izbor prijevodnih procedura i odluku što se tiče odgovora.

Ključne riječi: Lawrence Venuti, prijevod, vidljivost, nevidljivost, kulturna obilježenost

EN The Translator's (In)visibility in the Translation of Culturally (Un)Marked Texts in Five Translations

The act of translation is where art meets pragmatism and discipline. Imagination is a vital mechanism in preserving the author's vision, but reality places many limitations upon seeking alternative solutions to various translation problems. The focus of this thesis is the origin of a given text and how one should answer the question of whether to make its status as a translation visible or invisible.

Lawrence Venuti's theory of the translator's (in)visibility serves as the theoretical background for my translation of five texts. These texts differ in theme, genre and being culturally marked. In some texts the author's cultural background is clearly visible due to the usage of references, explanations in parentheses and following language norms specific to certain periods in the source language's history. In other texts the cultural marking is less distinct due to the intentional adaptation to genre conventions or political reasons, which can present a problem for a translator who *wants* to signal that the text is a translation.

While translating these five texts I had to find an answer to the question of whether to preserve all the nuances of the source text without adapting it to the new context and show the text is a translation, or to produce a subtle translation that blends in with the norms of the target language and lose meaning. Each text that I translated is accompanied by comments which show which arguments formed my decision on which translation procedures to use and which answer to give.

Keywords: Lawrence Venuti, translation, visibility, invisibility, cultural marking